

การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีและโครงสร้างประโยคขอร้งในสถานการณ์
การขยืมเงินระหว่างชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติ

A Comparative Study of Strategies and Sentence Structures for
Requests in Situations of Borrowing Money Between Japanese
and Japanese Language Learners

ธนิต พูนวงศ์ประเสริฐ

Thanit Poonvongprasert

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Faculty of Education, Khon Kaen University

Corresponding Author:

Thanit Poonvongprasert

Faculty of Education, Khon Kaen University

123 Moo 16 Nai Mueang, Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen 40002, Thailand

E-mail: thanit@kku.ac.th

Received: June 26, 2024

Revised: September 2, 2024

Accepted: September 30, 2024

การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีและโครงสร้างประโยคขอร้องในสถานการณ์การขอยืมเงิน ระหว่างชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติ

บทคัดย่อ

การขอร้องเป็นวัจนกรรมที่อาจสร้างความเข้าใจผิดในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เนื่องจากแต่ละวัฒนธรรมมีวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกัน จึงเป็นเรื่องยากสำหรับผู้เรียนภาษาชาวต่างชาติในการเลือกใช้กลวิธีและโครงสร้างประโยคให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ต้องสื่อสารด้วยภาษาเป้าหมาย งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกลวิธีและโครงสร้างประโยคขอร้องของชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติ กลุ่มเป้าหมายการวิจัยคือ ชาวญี่ปุ่น (JJ) ผู้เรียนชาวไทย (TL) ผู้เรียนชาวจีน (CL) และผู้เรียนชาวเกาหลี (KL) โดยวิเคราะห์บทสนทนาในคลังข้อมูลภาษา 発話対照データベース กลุ่มละ 20 คู่ รวม 80 คู่ ผลการศึกษาพบว่า (1) กลุ่ม JJ มีแนวโน้มสูงในการใช้กลวิธีการแสดงความปรารถนา ตรงข้ามกับกลุ่ม TL และ CL ที่มีแนวโน้มในการใช้กลวิธีการถามความสะดวก ส่วนกลุ่ม KL ใช้กลวิธีการแสดงความปรารถนาและการถามความสะดวกในสัดส่วนที่เท่ากัน (2) กลุ่ม JJ และ CL มีแนวโน้มใช้รูปประโยคที่ประกอบด้วยส่วนขยายและส่วนหลัก ตรงข้ามกับกลุ่ม TL ที่ใช้รูปประโยคที่มีเฉพาะส่วนหลัก ส่วนกลุ่ม CL ใช้รูปประโยคที่ประกอบด้วยส่วนขยายหรือรูปประโยคที่มีเฉพาะส่วนหลักในสัดส่วนที่เท่ากัน (3) กลุ่ม JJ ใช้ส่วนขยายเพื่อแสดงการขอโทษ แต่กลุ่มผู้เรียนทุกกลุ่มยกเว้น TL ใช้ส่วนขยายเพื่ออธิบายสภาพการณ์ (4) ทุกกลุ่มยกเว้น TL ใช้กลวิธีแสดงความรู้สึก เช่น การพูดไม่จบประโยค การผันรูปปฏิเสธ และสำนวนแสดงการไม่ชี้ชัดต่อเหตุการณ์ เป็นต้น ผลการศึกษาบ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของแต่ละกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้ชี้แนะประเด็นที่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยควรพัฒนาเพื่อให้สามารถสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ และให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น

คำสำคัญ : กลวิธีการขอร้อง, โครงสร้างประโยค, วัจนปฏิบัติศาสตร์, การเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่น

A Comparative Study of Strategies and Sentence Structures for Requests in Situations of Borrowing Money Between Japanese and Japanese Language Learners

Abstract

Requests are speech acts that can result in misunderstandings in cross-cultural communication due to the diverse communicative methods inherent in different cultures. This makes it difficult for foreign language learners to choose appropriate strategies and sentence structures suitable for specific situations in the target language. This research aims to conduct a comparative analysis of the strategies and sentence structures used in requests by Japanese speakers (JJ) and Thai (TL), Chinese (CL), and Korean (KL) learners of Japanese, by analyzing conversations in the language corpus “Hatsuwa Taisho Database”, with 20 pairs per group, totaling 80 pairs. The study found that (1) The JJ group tends to use strategy of [expressing desires] more frequently, in contrast to the TL and CL groups, which are more inclined to use the strategy of [asking for convenience]. The KL group, however, uses both strategies [expressing desires] and [asking for convenience] in equal proportion. (2) The JJ and CL groups predominantly use sentence structures that include Supportive Move(s) and Head Act, whereas the TL group primarily uses sentence structures that consist only of Head Act. However, the CL group uses sentence structures that include either Supportive Move(s) or Head Act in equal proportion. (3) The JJ group uses Supportive Move(s) to express apologies, whereas all learner groups except the TL group use Supportive Move(s) to explain the circumstances. (4) All groups except the TL group tend to use politeness strategies, such as trailing off sentences, polite negations and modal verbs. The results of this research indicate the pragmatic features and highlight areas for improvement that Thai learners of Japanese should focus on to effectively communicate in a suitable manner for various situations. Additionally, recommendations are provided as guidelines for Japanese language education.

Keywords: request strategies, sentence structure, pragmatics, Japanese language education

1. ที่มาและความสำคัญ

ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่มนุษย์ใช้เพื่อแสดงการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม รวมถึงใช้เพื่อปกป้องการกระทำ เช่น การชักชวน การแนะนำ การสั่ง โดยถ้อยคำที่สื่อถึงเจตนาของการกระทำเรียกว่า “วัจนกรรม” ซึ่งไม่เพียงแต่สื่อถึงเจตนาของผู้พูดเท่านั้น แต่ยังแฝงความต้องการให้เกิดผลลัพธ์อย่างใดอย่างหนึ่งกับผู้ฟังด้วยเช่นกัน การขอร้องเป็นวัจนกรรมหนึ่งซึ่งช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ในอีกมุมมองหนึ่ง การขอร้องอาจสร้างความอึดอัดใจและกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้เช่นกัน เนื่องจากเป็นวัจนกรรมที่คุกคามหน้าของคู่สนทนา จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยทั้ง 3 ด้านคือ ระดับความสนิทสนม ความอาวุโส และระดับความหนักเบาของเนื้อหา (Brown & Levinson, 1987)

ในสถานการณ์การขอร้อง นอกเหนือจากคำนึงถึงปัจจัยทั้ง 3 ด้านแล้ว ความสามารถในการสื่อสารก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้การสื่อสารบรรลุวัตถุประสงค์ Canale and Swain (1980) และ Canale (1983) ได้เสนอสามมิติของสื่อสาร 4 ประการ ซึ่งเป็นเป้าหมายในการเรียนการสอนภาษา ประกอบด้วย (1) สามมิติของภาษา (2) สามมิติของภาษาศาสตร์สังคม (3) สามมิติของกลยุทธ์ และ (4) สามมิติของสัมพันธสาร โดยสามมิติทั้ง 4 ประการเป็นพื้นฐานสำหรับการสื่อสารด้วยวัจนกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัจนกรรมขอร้องในบริบทของการสื่อสารต่างวัฒนธรรม กล่าวคือ แต่ละชนชาติมีวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกัน การเรียนรู้เรื่องสังคม วัฒนธรรม แนวคิด และรูปแบบการสื่อสารจึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและสามารถรักษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาได้ ดังตัวอย่างงานวิจัยของ 李 (2008) ที่เปรียบเทียบการเลือกใช้หน่วยความหมายในวัจนกรรมขอร้องของชาวญี่ปุ่นและชาวจีน ผลการศึกษาพบว่า ชาวญี่ปุ่นใช้กลวิธีแบบอ้อม¹ ทั้งในสถานการณ์ขอร้องคนสนิทและไม่สนิท แต่ชาวจีนมีแนวโน้มที่จะใช้กลวิธีแบบตรงกับคนสนิทและใช้กลวิธีแบบอ้อมกับคนไม่สนิท โดยจะคำนึงถึงระดับความสนิทสนมมากกว่าความอาวุโส ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ 相原 (2008) ที่ว่า ชาวญี่ปุ่นจะใช้กลวิธีการขอร้องแบบอ้อมกับคนสนิทและไม่สนิท นอกจากนี้ 相原 ยังสรุปผลการศึกษาเพิ่มเติมว่า ชาวญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญกับความอาวุโส โดยระดับความสุภาพของภาษาและการใช้กลวิธีแบบอ้อมจะเพิ่มขึ้นตามระดับความอาวุโส

งานวิจัยที่ศึกษาวัจนกรรมขอร้องเมื่อเทียบกับวัจนกรรมอื่นพบว่ามีจำนวนมาก และมีประเด็นการวิเคราะห์ในหลายแง่มุม เช่น โครงสร้างปริจเจตการสนทนา ความถี่ของหน่วยความหมายที่ปรากฏในบทสนทนา โครงสร้างรูปประโยคและสำนวน เป็นต้น โดยมีสถานการณ์การขอร้องที่หลากหลาย เช่น การขอยืมสิ่งของ การขอยืมเงิน การขอร้องให้ช่วยกระทำบางอย่าง จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การขอร้องที่มีระดับเนื้อหาเบาถึงปานกลางมักจะปรากฏในงานวิจัย ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับตัวอย่างสถานการณ์ในตำราเรียน

¹ กลวิธีแบบอ้อม หมายถึง กลวิธีการขอร้องที่ไม่บ่งบอกว่าเป็นการขอร้องโดยตรง ผู้ฟังต้องตีความเจตนาของผู้พูด เช่น การถามความสะดวก การแสดงความปรารถนา ตรงข้ามกับกลวิธีแบบตรง หมายถึง กลวิธีการขอร้องที่แสดงเจตนาของการขอร้องอย่างชัดเจน โดยสามารถตีความถ้อยคำจากภาษา เช่น การขอร้องเชิงคำสั่ง (อาภาภรณ์ เดชวิจารณ์กิจ, 2547, น. 55-60)

ภาษาญี่ปุ่นระดับต้น² เช่น การขอยืมสิ่งของ (ปากกา หนังสือ พจนานุกรม เงินจำนวนเล็กน้อย) การขอร้องให้อาจารย์ตรวจเรียงความหรือเขียนหนังสือรับรอง การขอร้องให้ช่วยบอกทาง ซึ่งผู้ถูกขอร้องมีแนวโน้มที่จะตอบรับรวมถึงสถานการณ์ขอร้องในงานบริการ ดังตัวอย่างสถานการณ์ในงานวิจัยของ アクドーアン・大浜 (2008); 畑中 (2012); グエン (2017); และ サクンクルー (2018) เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่าโครงสร้างประโยคที่ใช้บ่อยคือ 「～をください」 「～をお願いします」 「～で(も)いいですか」 「～くれませんか」 「～てもらえませんか」

แต่ทว่าในชีวิตประจำวัน ทุกคนมีโอกาสพบกับสถานการณ์การขอร้องที่มีระดับเนื้อหาหนัก เช่น การขอร้องให้ช่วยทำงาน การขอร้องให้เซ็นเอกสารสำคัญ การขอยืมเงินจำนวนมาก ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้ไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาศึกษาอย่างแพร่หลายเมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์ขอร้องที่มีระดับเนื้อหาเบาถึงปานกลาง โดยการวิจัยนี้จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์กลวิธีและโครงสร้างประโยคในสถานการณ์การขอยืมเงิน เนื่องจากบุคคลในแต่ละวัฒนธรรมมีมุมมองในเรื่องการขอยืมเงินที่แตกต่างกัน และเป็นสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ง่าย นอกจากนี้การขอยืมเงินเป็นสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน เนื่องจากผู้พูดต้องเลือกใช้รูปประโยคและสำนวนที่หลากหลายมากกว่าที่ระบุไว้ในตำราเรียน เมื่อผู้เรียนชาวต่างชาติสนทนากับภาษาญี่ปุ่นมีความเป็นไปได้ที่จะนำโครงสร้างประโยคขอร้องในสถานการณ์ที่มีระดับเนื้อหาเบาไปใช้ในสถานการณ์ที่มีระดับเนื้อหาหนัก ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรศึกษาเพื่อเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยที่ผ่านมา การศึกษาค้นคว้านี้จะเก็บข้อมูลจากบทสนทนาของชาวญี่ปุ่น และผู้เรียนชาวต่างชาติ (ชาวไทย ชาวจีน ชาวเกาหลี) จากคลังข้อมูลภาษา 発話対照データベース แม้ว่าการขอยืมเงินจะเป็นสถานการณ์ที่ไม่ได้พบเจอบ่อยในชีวิตประจำวัน แต่ผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่นซึ่งมีระดับเนื้อหาหนักได้เช่นกัน และผลการศึกษาครั้งนี้จะบ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะทางวาทศิลป์ปฏิบัติศาสตร์ของแต่ละกลุ่ม รวมถึงชี้แนะประเด็นที่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยควรพัฒนาเพื่อให้สามารถสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และมีความเป็นธรรมชาติ โดยผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาครั้งนี้ไปใช้ประกอบการให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบทความวิจัยนี้

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกลวิธีการขอร้องของชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติ
- 2) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างประโยคขอร้องของชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติ

3. คำถามการวิจัย

- 1) กลวิธีการขอร้องของชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติเหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่
- 2) โครงสร้างประโยคขอร้องของชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติเหมือนกันหรือแตกต่างกันหรือไม่

² ในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงตำราเรียนที่นิยมใช้ในประเทศไทยจำนวน 3 เล่ม คือ “มินนะ โนะ นิฮงโกะ” “ภาษาญี่ปุ่น อะกิโกะโตะโทะโมะตะจิ” “โคจิ ภาษาญี่ปุ่นระดับต้น” ตัวอย่างสถานการณ์จะกล่าวถึงในหัวข้อ ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน

4. นิยามศัพท์

1) กลวิธีการขอเรื่อง (request strategies)³ หมายถึง วิธีที่ใช้ในการขอเรื่องโดยใช้เกณฑ์ความหมายที่ดีความจากเจตนาและรูปร่างของประโยคขอเรื่อง (อาภาภรณ์ เดชวิจารณ์กิจ, 2547)

2) โครงสร้างประโยค (sentence structure) หมายถึง โครงสร้างการเรียงลำดับของหน่วยคำในประโยค ซึ่งหน่วยคำจะถูกแบ่งตามประเภทคำและหน้าที่ทางไวยากรณ์ (原沢, 2010)

5. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีความสุภาพ สำนวนแสดงความใส่ใจ การพูดไม่จบประโยค และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวม 4 หัวข้อ

5.1 ทฤษฎีความสุภาพ

ทรงธรรม อินทจักร (2550, น. 123, 159-173) กล่าวว่า ภาษาสุภาพเป็นหัวข้อหนึ่งของวัจนปฏิบัติศาสตร์ หลังจากทฤษฎีวัจนกรรมและหลักความร่วมมือได้ปูทางให้มีการศึกษาเรื่องระดับความหมายของถ้อยคำในขอบเขตที่กว้างขึ้น โดยแนวคิดส่วนใหญ่คิดค้นขึ้นโดยออสติน เซิร์ล (Austin Searle), ไกรซ์, สเปนเซอร์และวิลสัน (Grice, Sperber and Wilson) เป็นหลัก มีนักวิชาการหลายท่านเสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาษาสุภาพ เช่น กฎแห่งความสุภาพของโรบิน เลคอฟ (Robin Lakoff) หลักความสุภาพของเจฟฟรีย์ ลีช (Geoffrey Leech) และแนวคิดที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการวิเคราะห์การใช้ภาษาสุภาพคือ เพเนโลปี บราวน์ (Penelope Brown) และ สตีเฟน เลวินสัน (Stephen C. Levinson)

Goffman (1955, 1967, 1971) ได้เสนอโมโนทัศน์เรื่องหน้า (face) ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ของผู้พูดที่เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณะ และเป็นความต้องการเบื้องต้นที่มนุษย์ทุกคนประสงค์ที่จะมีและรักษาไว้ มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์เพื่อแสดงความหมายของตนเอง และเพื่อเป็นที่ยอมรับของคนอื่น ฉะนั้นการรักษาหน้าสามารถกระทำได้กับหน้าของตนเองและผู้อื่น กลวิธีป้องกันหน้าตนเอง (defensive strategy) หมายถึง การป้องกันไม่ให้ตัวผู้พูดเสียผลประโยชน์ เช่น การเลี่ยงที่จะกล่าวถึงตนเองในแง่ลบ และกลวิธีป้องกันหน้าผู้อื่น (protective strategy) หมายถึง การแสดงความยกย่องและความสุภาพให้กับผู้อื่น

ต่อมา Brown and Levinson (1987) ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องหน้าและทฤษฎีความสุภาพซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงการศึกษาวัจนปฏิบัติศาสตร์ โดยอธิบายแนวคิดเรื่องหน้าพร้อมกับความต้องการอีก 2 ประการ คือ

1. ความต้องการหน้าเชิงลบ (negative face) หมายถึง ความประสงค์ที่จะไม่ให้ผู้อื่นเข้ามาก้าวก่ายความเป็นส่วนตัว

2. ความต้องการหน้าเชิงบวก (positive face) หมายถึง ความประสงค์ที่จะได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

³ ในภาษาไทยมีคำแปลหลายคำเช่น “กลวิธี” “กลยุทธ์” ในภาษาญี่ปุ่นจะใช้คำว่า ストラテジー ซึ่งมักปรากฏในชื่องานวิจัย โดยงานวิจัยส่วนใหญ่วิเคราะห์การเรียงลำดับหรือความถี่ของหน่วยความหมายในประจักษ์การสนทนาหรือข้อความ เช่น เรียกขาน ขอโทษ ทักทาย เกริ่นนำ โดยไม่ได้วิเคราะห์โครงสร้างประโยค ดังตัวอย่างงานวิจัยของ ウィッタヤー-บันยาร์โนน (2006) ถึงแม้ว่าจะใช้คำว่า ストラテジー แต่มีประเด็นในการวิเคราะห์ที่แตกต่างจากการวิจัยครั้งนี้

การสื่อสารในชีวิตประจำวันถือว่าการรักษาหน้าทั้งในเชิงลบและเชิงบวก แต่ก็มีวัจนกรรมหลายประเภทที่มีการคุกคามหน้า (face-threatening act หรือ FTA) ทั้งในเชิงลบและเชิงบวกได้เช่นกัน

1. วัจนกรรมที่ทำให้ผู้ฟังเสียหน้า

- 1) การคุกคามหน้าเชิงลบ เช่น ขอร้อง คำสั่ง แนะนำ เสนอ สัญญา ชม
- 2) การคุกคามหน้าเชิงบวก เช่น ดุหมิ่น ล้อเลียน ตำหนิ

2. วัจนกรรมที่ทำให้ผู้พูดเสียหน้า

- 1) การคุกคามหน้าเชิงลบ เช่น ขอบคุณ ยอมรับข้อเสนอ กล่าวแก้ตัว
- 2) การคุกคามหน้าเชิงบวก เช่น ขอโทษ ยอมรับคำชม

การกล่าววัจนกรรมอาจทำให้ผู้พูดหรือผู้ฟังเสียหน้า จึงต้องใช้กลวิธีการแก้ไขถ้อยคำเพื่อหลีกเลี่ยงการทำให้เสียหน้า ซึ่งจำแนกออกเป็น 5 กลวิธี โดยกลวิธีที่ 1-4 ใช้การคุกคามหน้า (do the FTA) ส่วนกลวิธีที่ 5 การหลีกเลี่ยงการคุกคามหน้า (don't do FTA)

1. การคุกคามหน้าโดยตรง (without redressive action, baldly) หมายถึง การใช้ถ้อยคำแสดงเจตนาอย่างตรงไปตรงมา เช่น ประโยคคำสั่ง
2. การแสดงความสุภาพเชิงลบ (negative politeness) หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่เป็นทางการมีการเรียบเรียงคำพูดอย่างพิถีพิถัน ใช้คำพูดยืดยาว พยายามไม่ให้ผู้ฟังรู้สึกที่กำลังถูกคุกคามหน้าเชิงลบ
3. การแสดงความสุภาพเชิงบวก (positive politeness) หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่แสดงความรู้สึกเป็นมิตรและความเป็นสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน เช่น การให้ความสนใจผู้ฟัง การชื่นชมจนเกินความจริง
4. การใช้ภาษาอ้อม (off record) หมายถึง การใช้ภาษาที่มีความหมายบ่งชี้เป็นนัย เช่น การประชดประชัน การใช้ภาษาแบบไม่ชี้ชัด ซึ่งผู้ฟังต้องอนุมานความหมายจากถ้อยคำ
5. การหลีกเลี่ยงการคุกคามหน้า (don't do FTA) หมายถึง การไม่กล่าวถ้อยคำใด ๆ ซึ่งผู้พูดอาจแสดงออกโดยใช้อวัจนภาษาหรือนิ่งเฉย

การเลือกใช้กลวิธีความสุภาพต้องมีการประเมินความรุนแรงของการคุกคามหน้า ซึ่งอาจเกิดจากการใช้วัจนกรรม (seriousness หรือ weightiness) โดยพิจารณาจากตัวแปรทั้ง 3 ด้านคือ (1) ระยะความสนิทสนม (social distance) (2) ระดับความอาวุโส (power) (3) ระดับความหนักเบาของเนื้อหา (ranking of imposition) ถ้าระดับความรุนแรงของการคุกคามหน้ามาก ผู้พูดต้องเลือกใช้กลวิธีความสุภาพที่มีรูปภาพที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

5.2 สำนวนแสดงความใส่ใจ

ภาษาญี่ปุ่นมีสำนวนภาษาที่ใช้ในการขอร้องแตกต่างกันตามตัวแปรทั้ง 3 ด้านตามแนวคิดของ Brown and Levinson (1987) จึงมีความเกี่ยวข้องกับภาษาสุภาพอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งภาษาสุภาพเป็นหนึ่งในสำนวนแสดงความใส่ใจ (配慮表現)

蒲谷 (2005) กล่าวว่า ภาษาสุภาพคือสำนวนที่แสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนาหรือบุคคลที่เป็นหัวข้อของการสนทนา แต่สำนวนแสดงความใส่ใจไม่ได้หมายถึงภาษาสุภาพ ดังตัวอย่างประโยคต่อไปนี้ (1) 「悪いけど、頼んでもいい？」 (2) 「今ちょっといいかな。」 (3) 「次は行くから、また誘ってね。」 จากตัวอย่างประโยค (1) - (2) เป็นการพูดเกริ่นนำเพื่อลดระดับการคุกคามหน้าก่อนกล่าวคำขอร้อง ซึ่งเป็นการแสดง

ความสุภาพเชิงลบ ส่วนประโยค (3) เป็นสำนวนปิดท้ายบทสนทนาเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับคู่สนทนาหลังจากปฏิเสธการชักชวน ซึ่งเป็นการแสดงความสุภาพเชิงบวก แม้ว่าตัวอย่างประโยคทั้งหมดใช้ภาษารูปธรรมดา (普通形) แต่สามารถแสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนาได้ โดย 山岡他 (2012, p. 143) ได้ให้คำนิยามของ 配慮表現 หมายถึง “สำนวนภาษาที่แสดงถึงความใส่ใจในการรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล” ฉะนั้นสำนวนแสดงความใส่ใจจึงมีความหมายครอบคลุมถึงถ้อยคำที่แสดงความสุภาพทั้งเชิงลบและเชิงบวก

5.3 การพูดไม่จบประโยค

การพูดไม่จบประโยคเป็นกลวิธีความสุภาพเชิงลบที่มักใช้ในวัจนกรรมขอร้อง 白川 (2009) กล่าวว่า ประโยคที่ลงท้ายด้วยคำช่วยสันธาน が、けど⁴ เป็นลักษณะของการพูดไม่จบประโยค ซึ่งคำช่วยสันธานเป็นมาลาแสดงทัศนคติต่อเหตุการณ์ (対事的モダリティ) โดย Coates (1987) อธิบายว่า มาลาประเภทนี้ทำหน้าที่แสดงความใส่ใจต่อผู้ฟังได้อีกด้วย โดยแบ่งหน้าที่ออกเป็น 5 ข้อดังนี้ (1) การแสดงทัศนคติต่อหัวเรื่อง (2) การรักษาหน้าของผู้ฟัง (3) การควบคุมระดับของการพูดซึ่งขัดจากมุมมองของผู้พูด (4) การควบคุมระดับของการพูดซึ่งขัดเพื่อให้บทสนทนาดูน่าพอใจ (5) การสร้างปริบทการสนทนาให้มีความสอดคล้องกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพูดไม่จบประโยคของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยคือ 夫・セナ (2002) โดยศึกษาการเรียนรู้คำช่วยสันธาน けど ที่ปรากฏท้ายประโยคของผู้เรียนจำนวน 4 คน (1 คน มีความสามารถสูงกว่า JLPT level 1, 2 คน ไม่เคยสอบ JLPT แต่มีความสามารถในการสื่อสารเทียบเท่ากับ JLPT level 1 และ 1 คน มีความสามารถ JLPT level 2) เก็บข้อมูลจากการอัดเสียงบทสนทนา แล้วนับความถี่ที่ปรากฏการใช้คำช่วยสันธาน けど โดยแบ่งออกเป็น 4 หน้าที่ ได้แก่ การนำเสนอข้อมูล การแสดงความคิดเห็น การลดระดับถ้อยคำให้ฟังดูนินวล การเปลี่ยนผลัดบทสนทนา ผลการศึกษาพบว่า ความถี่ในการใช้จะลดลงตามระดับความสามารถทางภาษา โดยผู้เรียนที่มีความสามารถสูงกว่า level 1 มีความถี่ในการใช้มากถึง 74 ครั้ง ส่วนผู้เรียนระดับ level 2 มีความถี่เพียง 6 ครั้งเท่านั้น โดยผู้เรียนทุกคนใช้คำช่วย けど เพื่อนำเสนอข้อมูลมากที่สุด ส่วนการลดระดับถ้อยคำและการเปลี่ยนผลัดบทสนทนาปรากฏความถี่ 1-13 ครั้งในผู้เรียนระดับ level 1 ขึ้นไป แต่ไม่ปรากฏความถี่ในผู้เรียน level 2 สรุปได้ว่าผู้เรียนมีแนวโน้มใช้คำช่วยสันธาน けど เพื่อนำเสนอข้อมูลมากกว่าหน้าที่อื่น ๆ

5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยและตำราที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีและโครงสร้างรูปประโยคขอร้อง พบว่ามีประเด็นการศึกษาที่หลากหลาย เช่น การวิเคราะห์เปรียบเทียบกลวิธีการขอร้องแบบตรงและอ้อมตามปัจจัยความอาวุโส ความสนิทสนม และระดับความหนักเบาของเนื้อหา โดยเปรียบเทียบระหว่างผู้พูดภาษาแม่ การใช้รูปประโยคของชาวญี่ปุ่นแยกตามช่วงอายุ การใช้รูปประโยคของชาวญี่ปุ่นแยกตามสถานการณ์ ดังสาระสังเขปต่อไปนี้

⁴ คำช่วยสันธาน が、けど ทำหน้าที่เชื่อมประโยคหลักและอนุประโยค นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เสมือนเป็นคำช่วยท้ายประโยคใน 言いさし文 โดยแสดงหน้าที่หลากหลาย เช่น การนำเสนอข้อมูลใหม่ การกล่าวความคิดเห็น การลดระดับถ้อยคำให้ฟังดูนินวล และการเปลี่ยนผลัดบทสนทนา (永田, 2001)

งานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างและกลวิธีการขอร้องในภาษาญี่ปุ่นและภาษาไทย คือ อาภาภรณ์ เดชวิจารณ์กิจ (2547) ซึ่งได้กำหนดสถานการณ์ตามตัวแปรของ Brown and Levinson (1987) รวม 12 สถานการณ์ ตัวอย่างสถานการณ์ เช่น ขอยืมหนังสือ คอมพิวเตอร์ ขอร้องให้ช่วยแปลบทความ ขอร้องให้ช่วยทำงานในเวลาหลังเลิกเรียน ขอร้องให้อาจารย์เขียนหนังสือรับรอง ผลการศึกษาสรุปได้ 2 ข้อ ดังนี้ (1) ชาวญี่ปุ่นและชาวไทยมีโครงสร้างการขอร้องที่ประกอบด้วยส่วนหลักและส่วนขยาย ซึ่งบางรูปแบบโครงสร้างมีเฉพาะส่วนหลักหรือส่วนขยาย และบางโครงสร้างมีทั้งส่วนหลักและส่วนขยาย แต่เรียงสลับตำแหน่งกัน (2) ชาวญี่ปุ่นใช้กลวิธีแบบอ้อมตามธรรมเนียมปฏิบัติ ทั้งในกรณีของการขอร้องคนสนิทและไม่สนิท ส่วนชาวไทยใช้กลวิธีแบบตรงมากที่สุดทั้งใน 2 กรณี จึงสรุปได้ว่าชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มที่จะกล่าวขอร้องอย่างอ้อมค้อมมากกว่าชาวไทย

นอกจากนี้ 堀江 (1995) ได้กล่าวว่า รูปประโยคขอร้องภาษาไทยที่ปรากฏบ่อยในตำราเรียนคือ “โปรด” “กรุณา” ซึ่งแทบไม่ใช้ในภาษาพูด โดยรูปประโยคขอร้องจะเปลี่ยนแปลงไปตามระดับความสนิทสนม ถ้าสนิทสนมกัน ชาวไทยก็จะคิดว่าการให้ความช่วยเหลือเป็นเรื่องธรรมดา จึงมักพูดประโยคขอร้องโดยละส่วนเกริ่นนำ เช่น การถามความสะดวก ในสถานการณ์การขอร้องผู้อาวุโส มักจะพูดเกริ่นนำ ถามความสะดวก และมักใช้ถ้อยคำแสดงความเกรงใจ

相原 (2008) ได้ศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการขอร้องในภาษาญี่ปุ่นและภาษาจีน โดยกำหนดสถานการณ์การขอร้องให้ถ่ายรูป และกำหนดตัวแปรด้านความอาวุโสและความสนิทสนม ผลการศึกษาของชาวญี่ปุ่นสรุปได้ 3 ข้อ ดังนี้ (1) ชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มสูงที่จะใช้กลวิธีแบบอ้อมในทุกสถานการณ์ (2) ชาวญี่ปุ่นจะใช้คำกริยาแสดงการให้การรับโดยคำนึงถึงระดับความสนิทสนมและความอาวุโส ในสถานการณ์การขอร้องคนสนิทที่อาวุโสเท่ากัน มีแนวโน้มที่จะใช้คำกริยาที่แสดงมุมมองผู้กระทำ (～てくれる) แต่ในกรณีของการขอร้องคนไม่สนิทหรือผู้อาวุโสกว่า มีแนวโน้มที่จะใช้คำกริยาที่แสดงมุมมองผู้รับการกระทำ (～てもらう) (3) ระดับการใช้ภาษาสุภาพจะแปรผันตามระดับความอาวุโสมากกว่าระดับความสนิทสนม โดยชาวญี่ปุ่นจะใช้ภาษารูปธรรมดากับผู้อาวุโสระดับเดียวกันแม้ว่าจะสนิทหรือไม่สนิทก็ตาม

畑中 (2012) ได้ศึกษาเปรียบเทียบรูปประโยคขอร้องภาษาญี่ปุ่นและภาษาจีนในงานบริการ โดยสถานการณ์การขอร้องให้พนักงานทำตามหน้าที่ เช่น การสั่งกาแฟ การบอกทางให้คนขับรถแท็กซี่ จะใช้รูปประโยคภาษาญี่ปุ่น 「～をください」 「～をお願いします」 ส่วนการขอร้องเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับลูกค้า เช่น การขอร้องให้ถ่ายรูป การขอเปลี่ยนเส้นทาง การเติมน้ำ จะใช้รูปประโยค 「～て(も)いいですか」 「～てもらえますか」

佐久川 (2022) ได้วิเคราะห์การใช้รูปประโยคขอร้องประเภทการขออนุญาต 「～もらってもいいですか」 โดยเก็บข้อมูลจากชาวญี่ปุ่นช่วงอายุ 20 - 60 คน จำนวน 119 คน กำหนดสถานการณ์ตามตัวแปรของ Brown and Levinson (1987) และความเป็นไปได้ที่จะตอบรับคำขอร้อง ผลการศึกษาสรุปได้ 3 ข้อ ดังนี้ (1) รูปประโยค 「～もらってもいいですか」 จะใช้เมื่อขอร้องผู้อาวุโสเท่ากันหรือน้อยกว่า แต่จะใช้รูปประโยคถามความเป็นไปได้ 「～いただけませんか」 กับผู้อาวุโสกว่า (2) สถานการณ์การขอร้องที่มีระดับเนื้อหาเบาซึ่งมีความเป็นไปได้สูงที่จะตอบรับ เช่น การขอร้องให้ช่วยถ่ายรูป เปิดกระจก กดปุ่มลิฟต์ สามารถใช้รูปประโยค 「～もらってもいいですか」 ได้อย่างเป็นธรรมชาติ (3) สถานการณ์การขอร้องที่มีระดับเนื้อหาหนัก

ซึ่งมีความเป็นไปได้ต่ำ เช่น การขอร้องให้ช่วยแปลเอกสาร จะใช้รูปประโยค 「～ていただけませんか」 กับคู่สนทนาทุกระดับ

村田マルゲティッチ (2023) ได้เปรียบเทียบความถี่ในการใช้โครงสร้างประโยคขอร้องประเภทการถามความเป็นไปได้ ซึ่งมีคำกริยาแสดงการให้การรับ 「～てもらう」 「～ていただく」 กับโครงสร้างประโยคแสดงความสามารถ 「～できる」 (เช่น ～できると助かります) เก็บข้อมูลโดยนับความถี่ที่ปรากฏในนิยายจำนวน 29 เรื่อง ซึ่งพบประโยคขอร้อง 15 ประโยค ผลการศึกษาสรุปได้ 3 ข้อ ดังนี้ (1) โครงสร้างประโยค 「～てもらう」 「～ていただく」 ปรากฏความถี่สูงกว่าประโยคแสดงความสามารถ 「～できる」 และประโยคที่ปรากฏคำกริยาแสดงการกระทำ 「頼む」 「願う」 (2) โครงสร้างประโยคที่มีส่วนแสดงความหมายปฏิเสธ เช่น 「～もらえませんか」 จะปรากฏความถี่สูงกว่าโครงสร้างประโยคที่ไม่มีส่วนแสดงความหมายปฏิเสธ (3) สถานการณ์การขอร้องผู้อาวุโสกว่า มักจะใช้โครงสร้างประโยค 「～ていただく」

ตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาการใช้รูปประโยคขอร้องของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่น เช่น 盧 (2011) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับความเป็นทางการของรูปประโยคขอร้องในสถานการณ์ขอยืมปากกา จากผลการศึกษา ผู้เรียนมีความคิดเห็นว่ารูปประโยค 「(ペンを貸し) ていただけませんか」 และ 「ペンをお借りし) てもよろしいでしょうか」 ซึ่งเป็นกลวิธีแบบอ้อม มีระดับความเป็นทางการสูง ส่วนรูปประโยคที่มีระดับความเป็นทางการน้อยที่สุดคือ 「ペンを貸して」 「ペンを貸しくれ」 ซึ่งเป็นกลวิธีแบบตรง โดย 「～てもらう」 จะแสดงระดับความสุภาพมากกว่า 「～てくれる」

ส่วน 清水 (2013) ได้ให้คำแนะนำในการสอนรูปประโยคขอร้อง โดยกล่าวว่าการเลือกใช้รูปประโยคขอร้องให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นเป็นเรื่องยาก แม้ว่าจะเป็นผู้เรียนระดับกลางและสูงก็ตาม ในระดับต้น ผู้เรียนควรรู้รูปประโยคสุภาพซึ่งสามารถใช้กับบุคคลใดก็ได้ แต่เมื่อเข้าสู่ระดับกลางถึงสูง ผู้เรียนควรรู้รูปประโยคที่หลากหลายแบ่งตามระดับความสุภาพ ความอาวุโส ความสนิทสนม และระดับความหนักเบาของเนื้อหา โดยเสนอรูปประโยคขอร้องซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ (1) รูปประโยคขอร้องผู้อาวุโสหรือคนไม่สนิท เช่น 「～てもらいたいですか」 「～てもらえますか」 「～てもらってもいいですか」 「～てもらうことはできますか」 (2) รูปประโยคขอร้องคนสนิทที่อาวุโสเท่ากันหรือน้อยกว่า 「～て (ちょうだい)」 「～てほしいんだけど」 「～てくれる？」 「～てもらえる？」 「～てもらってもいい？」 「～ (ら) れる？」

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติม คือ การวิเคราะห์กลวิธีและโครงสร้างรูปประโยคขอร้องที่มีระดับเนื้อหาหนักไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาศึกษาอย่างแพร่หลาย ถึงแม้ว่าการขอร้องที่มีระดับเนื้อหาหนักจะปรากฏในงานวิจัยก่อนหน้านี้ แต่ก็มีประเด็นการวิเคราะห์ที่แตกต่างจากการศึกษาครั้งนี้ เช่น อาภาภรณ์ เดชวิจารณ์กิจ (2547) ได้ศึกษากลวิธีการขอร้อง แม้จะได้ข้อสรุปว่าชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มใช้กลวิธีแบบอ้อม และชาวไทยใช้กลวิธีแบบตรง แต่งานวิจัยไม่ได้นำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์โครงสร้างประโยคของแต่ละกลวิธี ซึ่งกลวิธีแบบตรงและแบบอ้อมมีรูปประโยคที่หลากหลาย จึงไม่ทราบแน่ชัดว่าชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มใช้รูปประโยคใดในแต่ละสถานการณ์ที่ระบุในงานวิจัย และในแต่ละรูปประโยคมีโครงสร้างการเรียงลำดับของหน่วยคำอย่างไร ส่วนงานวิจัยของ 佐久川 (2022) มีการกำหนดสถานการณ์การขอร้องที่มีระดับเนื้อหาหนัก เช่น การขอร้องให้ช่วยแปลเอกสาร แต่งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชาวญี่ปุ่นในการใช้รูป

ประโยค「～もらっていいですか」ในสถานการณ์ต่าง ๆ ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งไม่ใช่การวิเคราะห์โครงสร้างประโยค

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกลวิธีและโครงสร้างประโยคขอรื้อของชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติ เนื่องจากรูปแบบประโยคขอรื้อในภาษาญี่ปุ่นมีความหลากหลาย จึงเป็นเรื่องยากสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติในการเลือกใช้กลวิธีและรูปแบบประโยคให้เหมาะสมด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นในการศึกษาอันตรภาษา (interlanguage)⁵ ข้อมูลที่ได้จะบ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะทางวจนปฏิบัติศาสตร์ ซึ่งจะช่วยในการให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และมีเป็นธรรมชาติเช่นเดียวกับผู้พูดภาษาแม่

6. วิธีการศึกษา

6.1 การเก็บข้อมูล

รวบรวมบทสนทนาที่ถอดเสียงเป็นตัวอักษรจากคลังข้อมูลภาษา 発話対照データベース⁶ โดยเลือกสถานการณ์การขอยืมเงินจากเพื่อนร่วมชั้นที่ไม่ค่อยสนิท เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คู่ รวม 80 คู่ (1) กลุ่มชาวญี่ปุ่น (JJ) เพศหญิงจำนวน 37 คน และเพศชายจำนวน 3 คน อายุระหว่าง 20-30 ปี อาศัยอยู่ในภูมิภาคคันโต (2) กลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทย (TL) เพศหญิงจำนวน 34 คน เพศชายจำนวน 6 คน (3) กลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวจีน (CL) เพศหญิงจำนวน 27 คน เพศชายจำนวน 13 คน อาศัยอยู่ในกรุงปักกิ่ง (4) กลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวเกาหลี (KL) เพศหญิงจำนวน 29 คน เพศชายจำนวน 11 คน อาศัยอยู่ในกรุงโซล กลุ่มผู้เรียนทั้งหมดมีอายุระหว่าง 18-25 ปี มีประวัติการเรียนภาษา 1 ปีครึ่งถึง 6 ปี แต่ไม่ระบุระดับความสามารถทางภาษา โดยกลุ่มผู้เรียน⁷จะสนทนากับเพื่อนร่วมชาติด้วยภาษาญี่ปุ่นตามบทบาทที่ระบุในบัตรอธิบายสถานการณ์เท่านั้น

⁵ Interlanguage มีบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น “สำนักงานราชบัณฑิตยสภา”) คือ “อันตรภาษา” หรือ “ภาษาระหว่างกลาง”

⁶ คลังข้อมูลภาษา 発話対照データベース พัฒนาขึ้นโดย National Institute for Japanese Language and Linguistics เก็บข้อมูลจากชาวญี่ปุ่นและผู้เรียน 3 ชาติ คือ ไทย จีน และเกาหลี ซึ่งแบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 2 ช่วง แต่ละช่วงกำหนดสถานการณ์บทบาทสมมติแตกต่างกัน ช่วงที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลโดยให้ผู้เรียนสนทนากับเพื่อนร่วมชาติด้วยภาษาญี่ปุ่น คณะผู้จัดทำคลังข้อมูลไม่ได้ทดสอบระดับความสามารถทางภาษาของผู้เรียนด้วยวิธีการ SPOT (Simple Performance-Oriented Test) ซึ่งสถานการณ์การขอยืมเงินอยู่ในช่วง 1 ส่วนช่วงที่ 2 เก็บข้อมูลโดยให้ผู้เรียนสนทนากับชาวญี่ปุ่น และดำเนินการทดสอบ SPOT ซึ่งกำหนดสถานการณ์บทบาทสมมติอื่นที่ไม่ใช่การขอยืมเงิน แม้ว่าไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับระดับความสามารถทางภาษาของผู้เรียนในช่วงที่ 1 แต่ผู้วิจัยไม่ได้ใช้ข้อมูลดังกล่าวในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งประเด็นนี้เป็นข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

⁷ ข้อจำกัดหนึ่งของคลังข้อมูลภาษา 発話対照データベース คือ การเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้เรียนเพียง 3 ชาติซึ่งอยู่ทวีปเอเชียทั้งหมด จึงอาจเกิดข้อสงสัยในเรื่องความไม่เพียงพอที่จะเป็นตัวแทนของผู้เรียนชาวต่างชาติทั้งหมด ก่อนหน้านี้ผู้วิจัยได้ค้นหาข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษา 多言語母語日本語学習者横断コーパス (I-JAS) ซึ่งเก็บข้อมูลจากผู้เรียน 12 ชาติ รวมถึง 日本語学習者会話データベース และ KY コーパス แต่ทว่าการกำหนดสถานการณ์บทบาทสมมติที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในคลังข้อมูลภาษาไม่ตรงกับสถานการณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จึงตัดสินใจเลือกเก็บข้อมูลจาก 発話対照データベース

Role card <A>

あなたは日本人の大学生です。ある日、同じクラスの友達があなたの部屋を訪ねてきました。あまり親しい友達ではありませんが、悪い友達でもありません。話を聞いてみたら、お金を貸してほしいという話です。

お父さんが急に入院し、手術することになったので、10 万円ほどのお金がすぐに必要だということです。

ちょうどあなたには、夏休みに海外旅行をするために貯めた 10 万円があります。長い間かかって貯めたお金なので、最初は貸すことを断りますが、しかし、来月には必ず返してもらえることを聞いて、結局は友達にお金を貸すことにします。

(友達が訪ねてきてから、帰るまでの会話をしてください。)

Role card

あなたは日本人の大学生です。お父さんが急に入院し手術することになったので、10 万円ほどのお金がすぐに必要になりました。何人かの友達から断われ、最後に Aさんの部屋を訪ねます。Aさんは、あまり親しい友達ではありませんが、悪い人ではありません。事情を説明し、10 万円を貸してくれよう頼みます。

最初は断われますが、今やっているアルバイトの給料が来月初めにもらえるので、そのときには必ず返せることを説明して、やっと、10 万円を借りることができます。

(友達の部屋を訪ねてから、帰るまでの会話をしてください。)

ในบัตรอธิบายสถานการณ์ กำหนดบทบาทให้ B เป็นผู้ขอยืมเงินจำนวน 1 แสนเยนจาก A ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมชั้นที่ไม่สนิท เพื่อนำไปใช้จ่ายสำหรับการผ่าตัดของคุณพ่อ โดย B ต้องอธิบายความจำเป็น และขอยืมจาก A ซึ่งจะถูกปฏิเสธ หลังจากนั้น B ต้องอธิบายว่าจะได้รับเงินจากการทำงานพิเศษ และจะจ่ายเงินคืนให้แน่นอน สุดท้าย A ตกลงให้ B ยืมเงิน

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

6.2 การวิเคราะห์กลวิธีการขอร้อง

หลังจากรวบรวมบทสนทนา ผู้วิจัยจะแบ่งข้อความออกเป็น 2 ส่วนคือ (1) ข้อความที่ปรากฏก่อนประโยคขอร้อง และ (2) ประโยคขอร้อง เมื่อพิจารณาข้อความในส่วนที่ (1) พบว่า กลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มมีการใช้หน่วยความหมายและการเรียงลำดับที่คล้ายกัน เช่น การเปิดบทสนทนาด้วยการเรียกขานหรือทักทาย การพูดเกริ่นนำ การอธิบายเหตุการณ์เริ่มต้นจากเหตุการณ์ที่คุณพ่อป่วย เข้าโรงพยาบาล ต้องเข้ารับการผ่าตัด จำเป็นต้องใช้เงิน จากนั้นพูดประโยคขอร้อง ซึ่งเป็นข้อความส่วนที่ (2) ดังตัวอย่าง (1)

ตัวอย่าง (1)⁸ บทสนทนาของกลุ่ม JJ คู่ที่ 4

ลำดับ ข้อความ	รหัส	ข้อความสนทนา	
03	JJ01	(F あ) けいちゃんご免ね突然来て	ส่วนที่ 1 ข้อความที่ ปรากฏก่อน ประโยคขอร้อง
07	JJ02	良い良い何	
08	JJ01	今日ちょっと実はお願いがあつて来たんやけど	
11	JJ01	(F あのー) ちょっと言い難いんだけど	
12	JJ02	(F うん)	
14	JJ01	私のお父さんがちょっと入院することになってしまって	
16	JJ02	: (F あっ) そうなんだ	
25	JJ01	ちょっと手術しないとイケないのね	
26	JJ02	(F うん)	
29	JJ01	十万円が凄く急に必要になっちゃって	
30	JJ02	(F うん)	
39	JJ01	申し訳ないんやけどけいちゃんもし持ち合わせがあつたら貸してもらえないかなあと思って	ส่วนที่ 2 ประโยคขอร้อง

จากตัวอย่าง ผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะข้อความลำดับที่ 39 เพื่อนำมาวิเคราะห์โดยแบ่งกลวิธีตามกรอบแนวคิดของ 山岡 (2008) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ประเภท จากนั้นนับความถี่ของประโยคแยกตามกลวิธี และคำนวณความถี่เป็นเปอร์เซ็นต์ ($\frac{\text{จำนวนประโยคแยกตามกลวิธี}}{\text{จำนวนประโยคทั้งหมด}} \times 100$) ในกรณีที่พบประโยคขอร้องซ้ำในลำดับที่สอง⁹ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เฉพาะประโยคขอร้องที่ปรากฏในลำดับแรกเท่านั้น

ในการวิเคราะห์กลวิธีการขอร้อง ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์ของ 山岡 ซึ่งแบ่งประเภทกลวิธีการขอร้อง¹⁰ เรียงตามระดับความใส่ใจต่อคู่สนทนาออกเป็น 5 ประเภท ตามทฤษฎีความสุภาพ ดังนี้

⁸ จากตัวอย่าง (1) จะเห็นว่าตัวเลขลำดับข้อความไม่ต่อเนื่องกัน เนื่องจากบทสนทนาปรากฏการใช้ あいつち การหายใจเข้าออก การถามตอบซ้ำหลายครั้ง รวมถึงเสียงที่ไม่สามารถถอดเป็นคำพูดได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะลำดับข้อความบางส่วนเพื่อให้เห็นบทสนทนาในภาพรวมและเพื่อความกระชับในการนำเสนอข้อมูล

⁹ ประโยคขอร้องซ้ำในลำดับที่สอง จะพบหลังจากผู้ขอร้องถูกปฏิเสธ ประโยคที่พบส่วนใหญ่เป็นการเน้นย้ำการขอร้อง ซึ่งไม่ปรากฏคำกริยาหลัก 貸す หรือ 借りる จึงไม่สามารถวิเคราะห์กลวิธีการขอร้องได้ ดังตัวอย่างประโยค 「なんとかお願いできないでしょうか」

¹⁰ การแบ่งประเภทของกลวิธีการขอร้องที่นักวิจัยทางภาษาศาสตร์นิยมใช้อ้างอิงคือ Blum-Kulka and Olshtain (1984) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลวิธีคือ กลวิธีแบบตรง (Direct strategies) กลวิธีแบบอ้อมตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Conventionally Indirect Strategies) และกลวิธีแบบอ้อมไม่ใช่ตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Non-Conventionally Indirect Strategies) นอกจากนี้ Trosborg (1995) ได้แบ่งกลวิธีการขอร้องออกเป็น 3 กลวิธีเช่นเดียวกัน แต่ให้คำนิยามแตกต่างกัน เช่น “I would like to borrow your car.” ตามเกณฑ์ของ Trosborg (1995) ระบุว่าเป็นกลวิธีแบบอ้อมตามธรรมเนียมปฏิบัติ แต่ Blum-Kulka and Olshtain (1984) ระบุว่าเป็นกลวิธีแบบตรง นอกจากนี้บางกลวิธีไม่สอดคล้องกับโครงสร้างภาษาและกลวิธีความสุภาพในภาษาญี่ปุ่น เช่น ประโยคขอร้องที่แสดงความปรารถนา 「～てもらいたいんだけど」 หรือการแสดงความรู้สึก 「～てもらえると助かる」 ควรจัดอยู่ในกลวิธีใด ไม่มีการระบุเกณฑ์ที่ชัดเจน การวิจัยครั้งนี้จึงใช้เกณฑ์การแบ่งกลวิธีของ 山岡 (2008) เนื่องจากเป็นเกณฑ์ความหมายที่ตีความจากเจตนาและรูปภาษา จึงมีความชัดเจนมากกว่าการแบ่งกลวิธีแบบตรงและอ้อมซึ่งบุคคลแต่ละคนตีความแตกต่างกัน

1) การขอร้องอย่างตรงไปตรงมา (<遂行>系依頼表現) หมายถึง การขอร้องที่ใช้ถ้อยคำแสดงการกระทำ (performative verb) อย่างตรงไปตรงมา ตัวอย่างรูปประโยคเรียงลำดับตามความสุภาพ 「V よう～頼む」 「V よう～頼みます」 「V よう～願います」 「V よう～お願いします」

2) การขอร้องเชิงคำสั่ง (<命令>系依頼表現) หมายถึง การขอร้องที่ใช้รูปประโยคคำสั่ง รูปประโยคคือ 「～て」 「～てくれ」 「～てください」 กลวิธีนี้แทบจะไม่พบในวัจนกรรมขอร้อง เนื่องจากเป็นรูปประโยคที่นิยมใช้ในวัจนกรรมคำสั่งแบบสุภาพ เช่น 「どうぞ、おかけください」

3) การถามความสะดวก (<要求>系依頼表現) หมายถึง การขอร้องที่เป็นประโยคคำถามโดยใช้สำนวนแสดงการให้การรับ (授受表現) หรือรูปประโยคแสดงความสามารถ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทย่อยดังนี้

(1) การถามเจตนา (意志要求) ตัวอย่างรูปประโยค 「～てくれますか」 「～てくれませんか」 「～てくださいますか」 「～てくださいませんか」

(2) การถามความเป็นไปได้ (可能要求) ตัวอย่างรูปประโยค 「～てもらえますか」 「～てもらえませんか」 「～ていただけますか」 「～ていただけませんか」 「～ていただけないでしょうか」 「～ことができますか」

(3) การขออนุญาต (許可要求)¹¹ ตัวอย่างรูปประโยค 「～てもらってもいいですか」 「～ていただいてもいいですか」 「～てもいいですか」

4) การแสดงความปรารถนา (<願望>系依頼表現) หมายถึง การบอกความต้องการที่จะให้ผู้ฟังกระทำบางอย่าง โดยรูปประโยคจะปรากฏการใช้คำกริยานุเคราะห์ 「～たい」 「～てほしい」 สำนวนแสดงการไม่ชี้ชัดต่อเหตุการณ์ 「～と思う」 รวมถึงคำช่วย かな ตัวอย่างรูปประโยค 「～てもらいたいです」 「～ていただきたいんですが」 「～ほしいんですけど」 「～ていただきたいと思います」 「～くれないかな」

5) การแสดงความรู้สึก (<情意>系依頼表現) หมายถึง การแสดงความรู้สึกที่จะเกิดขึ้นเมื่อคู่สนทนาทำตามคำขอร้อง เช่น ดีใจ ขอบคุณ โดยใช้ประโยคเงื่อนไข ตัวอย่างรูปประโยค 「～てもらったら～ていただけると...助かるんですが」

6.3 การวิเคราะห์โครงสร้างรูปประโยคขอร้อง

เริ่มต้นโดยการแยกส่วนประกอบของประโยคขอร้องเป็น 2 ส่วน คือ (1) ส่วนขยาย (Supportive move) (2) ส่วนหลัก (Head act) โดยผู้วิจัยอ้างอิงคำนิยามของ Blum-Kulka and Olstain (1984) ที่กล่าวว่า ส่วนขยายหมายถึงส่วนที่ไม่ได้แสดงความหมายของการขอร้อง แต่มีเพื่อเสริมให้การขอร้องมีน้ำหนักและราบรื่น ส่วนหลักหมายถึงส่วนเนื้อหาหลักที่แสดงความหมายของการขอร้องอย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

申し訳無いんですけど	けいちゃんもし持ち合わせがあったら貸してもらえないかなあと思って
ส่วนขยาย	ส่วนหลัก

¹¹ 砂川 (2005) ได้แสดงความคิดเห็นว่ารูปประโยค 「～てもらってもいいですか」 ใช้ในสถานการณ์การขออนุญาตให้ผู้พูดกระทำสิ่งหนึ่ง คู่สนทนา มีสิทธิ์อนุญาตหรือไม่อนุญาต ซึ่งขัดแย้งกับของเงื่อนไขของประโยคขอร้องที่กำหนดว่าผู้กระทำคือคู่สนทนา จึงควรใช้รูปประโยค 「～てくださいますか」 「～ていただけませんか」 「～お願いします」 จะเหมาะสมกว่า นอกจากนี้ 荒木 (2008) ได้แสดงความคิดเห็นที่คล้ายตามกัน และกล่าวเสริมว่า รูปประโยคนี้อาจพบในสื่อโฆษณา แวดวงธุรกิจ การเลี้ยงรับรองแขก และการสนทนาในกลุ่มวัยรุ่น เป็นรูปประโยคที่แสดงความสุภาพในระดับที่มากเกินไป สื่อความหมายถึงการขออนุญาตได้รับอนุญาต ซึ่งเป็นรูปประโยคที่ผิดธรรมชาติ

จากการพิจารณาเนื้อหาของส่วนขยาย¹² ผู้วิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามตำแหน่งที่ปรากฏและความหมาย ดังนี้

1) ส่วนขยายด้านหน้า หมายถึง ส่วนขยายที่ปรากฏข้างหน้าส่วนหลัก แบ่งเป็น 2 ประเภท

(1) การแสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนา หมายถึง การกล่าวถ้อยคำเพื่อแสดงความใส่ใจในการรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล แบ่งเป็น 3 ประเภทย่อย ดังนี้

(1.1) การขอโทษ ตัวอย่างข้อความ 「すみませんが」「申し訳ないんですが」

(1.2) การตั้งเงื่อนไขความสะดวก ตัวอย่างข้อความ 「よろしければ」「よかったら」

(1.3) การลดระดับถ้อยคำให้ฟังดูมีนวล ตัวอย่างข้อความ 「言にくいことなんですが」

(2) การอธิบายสภาพการณ์ หมายถึง การบรรยายความรู้สึกเดือดร้อนเพื่อขอความช่วยเหลือจากคู่สนทนา ตัวอย่างข้อความ 「お金が足りなくて」「本当に困っているんだけど」

2) ส่วนขยายด้านหลัง มีประเภทเดียวคือ การเน้นย้ำการขอร้อง ตัวอย่างข้อความ 「お願いします」

ในการวิเคราะห์ส่วนหลัก ผู้วิจัยอ้างอิงการแบ่งประเภทชนิดของคำ และประเภททางไวยากรณ์ตามคำอธิบายของ 原沢 (2010)¹³ โดยแบ่งส่วนประกอบออกเป็น 8 ส่วน จากนั้นนับความถี่ คำวนสัสดส่วนเป็นเปอร์เซ็นต์ และตรวจสอบความถูกต้องร่วมกับเจ้าของภาษาซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาศาสตร์ภาษาญี่ปุ่นจำนวน 2 คน ส่วนประกอบทั้งหมดมีดังนี้

(1) เนื้อหา หมายถึง ส่วนที่เป็นภาคแสดงของประโยคขอร้อง ซึ่งเป็นทั้งคำนามหรือคำกริยา ในกรณีของคำกริยาจะผันรูปแล้วต่อท้ายด้วยรูปประโยคขอร้อง เงื่อนไข ขออนุญาต เช่น 「～て」「～てくれる」「～ていただけ」「～てもらえ」「～てもらえば」「～てもいい」หรือรูปประโยคถามความเป็นไปได้ 「～ことができる(か)」

(2) คำกริยานุเคราะห์ที่แสดงความหมายปฏิเสธ 「～ない」「～ません」

(3) คำกริยานุเคราะห์ที่แสดงความปรารถนา 「～たい」「～ほしい」

(4) คำช่วยแสดงความสงสัย เช่น なあ, かな (あ) และ かしら

(5) สำนวนแสดงการคาดการณ์ 「～でしょう」

(6) สำนวนแสดงการไม่ชี้ชัดต่อเหตุการณ์ 「～と思う」¹⁴

(7) สำนวนแสดงการลดระดับถ้อยคำโดยการพูดไม่จบประโยค 「～んだけど」「～んですが」

(8) คำช่วยแสดงคำถาม か

¹² การแบ่งประเภทเนื้อหาของส่วนขยายกำหนดขึ้นโดยผู้วิจัย ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับ Blum-Kulka and Olstain (1984)

¹³ 原沢 (2010) กล่าวว่าประเภทของคำ (品詞) ในภาษาญี่ปุ่นตามหลักไวยากรณ์ของภาษาประจำชาติ (学校文法) แบ่งออกเป็น 10 ประเภท คือ คำนาม คำคุณศัพท์ คำกริยาคุณศัพท์ คำกริยา คำกริยาวิเศษณ์ คำขยายนาม คำสันธาน คำกริยานุเคราะห์ คำช่วย คำอุทาน และมาลา (モダリティ) ซึ่งเป็นส่วนแสงหัตถ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ มาลาแสดงหัตถ์สนทนาต่อเหตุการณ์ และมาลาแสดงหัตถ์สนทนาต่อคู่สนทนา โดยผู้วิจัยจะนำประเภทของคำไปใช้ในการแยกส่วนประกอบของหน่วยคำในประโยคขอร้อง โดยแบ่งส่วนประกอบออกเป็น 8 ส่วน

¹⁴ อาจปรากฏคำกริยาซึ่งเป็นภาคแสดงของประโยคหลักข้างหน้า ～と思う โดยจะพบในกรณีของอนุพจน์เงื่อนไข เช่น 「貸してもらえれば、助かると思うんだけど」

7. ผลการศึกษา

หัวข้อนี้จะกล่าวถึงผลการศึกษา รวม 2 หัวข้อโดยเรียงลำดับตามคำถามการวิจัย

7.1 กลวิธีการขอเรื่อง

กลุ่ม JJ และกลุ่มผู้เรียนทั้ง 3 กลุ่มมีส่วนร่วมการใช้กลวิธีขอเรื่องแต่ละประเภทดังข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลวิธีการขอเรื่อง

กลวิธีการขอเรื่อง	JJ	TL	CL	KL
1) การขอเรื่องโดยตรงไปตรงมา		10%		20%
2) การขอเรื่องเชิงคำสั่ง				
3) การถามความสะดวก	5%	75%	60%	40%
(1) การถามเจตนา	(5%)	(45%)	(5%)	(25%)
(2) การถามความเป็นไปได้		(15%)	(50%)	(15%)
(3) การขออนุญาต		(15%)	(5%)	
4) การแสดงความปรารถนา	85%	15%	35%	40%
5) การแสดงความรู้สึก	10%		5%	
รวม	100%	100%	100%	100%

หมายเหตุ ช่องที่ไม่มีตัวเลข หมายถึง ไม่ปรากฏสัดส่วนการใช้

จากตารางที่ 1 พบสัดส่วนของการใช้กลวิธีการขอเรื่องที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม สรุปได้ 3 ข้อ ดังนี้ (1) กลุ่ม JJ ใช้กลวิธีการแสดงความปรารถนามากถึงร้อยละ 85 (2) กลุ่ม TL และ CL ใช้กลวิธีการถามความสะดวกมากที่สุด (ร้อยละ 75 และร้อยละ 60 ตามลำดับ) แต่เมื่อวิเคราะห์ประเภทย่อย พบว่า กลุ่ม TL ใช้กลวิธีการถามเจตนา (ร้อยละ 45) ส่วนกลุ่ม CL ใช้กลวิธีการถามความเป็นไปได้มากที่สุด (ร้อยละ 50) (3) กลุ่ม KL ใช้กลวิธีการถามความสะดวกและการแสดงความปรารถนาในสัดส่วนที่เท่ากัน (ร้อยละ 40)

ส่วนการขอเรื่องโดยตรงไปตรงมา พบเฉพาะในกลุ่ม TL (ร้อยละ 10) และ KL (ร้อยละ 20) และกลวิธีการแสดงความรู้สึกพบเฉพาะในกลุ่ม JJ (ร้อยละ 10) และ CL (ร้อยละ 5)

ตัวอย่าง (2) กลวิธีการขอเรื่องโดยตรงไปตรงมา (กลุ่ม KL)

ちょっとお金が足りなくて、田中さんにお金を借りに来ただけ。

ตัวอย่าง (3) กลวิธีการถามความสะดวก ประเภทย่อยการถามเจตนา (กลุ่ม TL)

ちょっと田中さんのお金を 10 万円ぐらい貸してませんか。

ตัวอย่าง (4) กลวิธีการถามความสะดวก ประเภทย่อยการถามความเป็นไปได้ (กลุ่ม CL)

(あのー) 急に 10 万円が必要なんですけども、ちょっと貸してもらえませんか。

ตัวอย่าง (5) กลวิธีการแสดงความปรารถนา (กลุ่ม JJ)

すごい言い難いんだけど、10 万円貸してもらえないかな。

7.2 โครงสร้างประโยคขอเรื่อง

เมื่อวิเคราะห์โครงสร้าง พบว่าประโยคขอเรื่องประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนขยายและส่วนหลัก แต่ละกลุ่มมีส่วนในการใช้โครงสร้างประโยคแตกต่างกัน ดังข้อมูลในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 โครงสร้างประโยคขอเรื่อง

โครงสร้าง	JJ	TL	CL	KL
1) ประกอบด้วยส่วนขยายและส่วนหลัก	75%	20%	50%	85%
(1) ส่วนขยายด้านหน้า + ส่วนหลัก	(70%)		(40%)	(80%)
(2) ส่วนขยายด้านหน้า + ส่วนหลัก + ส่วนขยายด้านหลัง	(5%)		(10%)	(5%)
2) มีเฉพาะส่วนหลัก	25%	80%	50%	15%
รวม	100%	100%	100%	100%

จากตารางที่ 2 พบว่ากลุ่ม JJ และ KL มีแนวโน้มสูงในการใช้โครงสร้างประโยคที่ประกอบด้วยส่วนขยายและส่วนหลัก (ร้อยละ 75 และร้อยละ 85 ตามลำดับ) ตรงข้ามกับกลุ่ม TL ที่มีแนวโน้มสูงในการใช้โครงสร้างประโยคที่มีเฉพาะส่วนหลัก (ร้อยละ 80) ส่วนกลุ่ม CL ใช้โครงสร้างประโยคที่ประกอบด้วยส่วนขยายและส่วนหลักหรือมีเฉพาะส่วนหลักในสัดส่วนที่เท่ากันคือ ร้อยละ 50

ตัวอย่าง (6) โครงสร้างประโยคที่ประกอบด้วยส่วนขยายด้านหน้า (กลุ่ม JJ)

悪いけど、バイト代が出るまでの間 10 万円って借りることはできないかな。

ตัวอย่าง (7) โครงสร้างประโยคที่มีเฉพาะส่วนหลัก กลุ่ม (TL)

よしみさんから借りてもいいですか。

ในส่วนถัดไปจะกล่าวถึงผลการวิเคราะห์โครงสร้างส่วนขยายด้านหน้าแยกประเภทตามความหมาย¹⁵

ตารางที่ 3 โครงสร้างส่วนขยายแยกประเภทตามความหมาย

โครงสร้างส่วนขยายแยกประเภทตามความหมาย	JJ	TL	CL	KL
(1) การแสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนา	(70%)	(20%)	(25%)	(40%)
1.1 การขอโทษ	(40%)	(10%)	(10%)	(30%)
1.2 การตั้งเงื่อนไขความสะดวก	(10%)	(10%)	(5%)	(10%)
1.3 การลดระดับถ้อยคำให้ฟังดูนิ่มนวล	(20%)			
1.4 การขอโทษและการตั้งเงื่อนไขความสะดวก			(10%)	
(2) การอธิบายสภาพการณ์	(5%)		(25%)	(45%)
รวม	75%	20%	50%	85%

¹⁵ ผลรวมในตารางไม่เท่ากับร้อยละ 100 เนื่องจากตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์โครงสร้างประโยคขอเรื่องที่มีส่วนขยายเท่านั้น จึงไม่ปรากฏสัดส่วนของประโยคที่มีเฉพาะส่วนหลัก

จากตารางที่ 3 แต่ละกลุ่มมีส่วนการใช้โครงสร้างส่วนขยายแตกต่างกัน สรุปได้ 5 ข้อ ดังนี้ (1) กลุ่ม JJ มีแนวโน้มสูงในการใช้ส่วนขยายประเภทการแสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนา (ร้อยละ 70) โดยมีสัดส่วนการใช้ขอโทษมากที่สุด (ร้อยละ 40) (2) กลุ่ม TL ใช้เฉพาะส่วนขยายประเภทการแสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนา โดยมีสัดส่วนร้อยละ 20 (3) กลุ่ม CL ใช้เฉพาะส่วนขยายประเภทการแสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนา และการอธิบายสภาพการณ์โดยมีสัดส่วนร้อยละ 25 เท่ากัน (4) กลุ่ม KL ใช้ส่วนขยายประเภทการแสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนา (ร้อยละ 40) และการอธิบายสภาพการณ์ (ร้อยละ 45) ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (5) พบการใช้ส่วนขยายประเภทการแสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนา ประเภทย่อยการลดระดับถ้อยคำให้ฟังดูนินวลเฉพาะในกลุ่ม JJ เท่านั้น (ร้อยละ 20)

ตัวอย่าง (8) โครงสร้างประโยคที่ประกอบด้วยส่วนขยายด้านหน้า ประเภทการแสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนา ประเภทย่อยการตั้งเงื่อนไขความสะดวก (กลุ่ม KL)

もし良かったら、ちょっと 10 万円を貸してもらえないかな。

ตัวอย่าง (9) โครงสร้างประโยคที่ประกอบด้วยส่วนขยายด้านหน้า ประเภทการแสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนา ประเภทย่อยการลดระดับถ้อยคำให้ฟังดูนินวล (กลุ่ม JJ)

すごい言い難いんだけど、10 万円貸していただけないかなと思って。

ตัวอย่าง (10) โครงสร้างประโยคที่ประกอบด้วยส่วนขยายด้านหน้า ประเภทการแสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนา ประเภทย่อยการขอโทษและการตั้งเงื่อนไขความสะดวก และส่วนขยายด้านหลัง (กลุ่ม CL)

すみません。もしよければ 10 万円を貸してもらえませんか。お願いします。

เนื่องจากกลุ่ม JJ มีสัดส่วนของการใช้ส่วนขยายประเภทย่อยการขอโทษมากที่สุดในบรรดาทุกกลุ่ม จึงพบสำนวนขอโทษที่หลากหลาย ซึ่งมักใช้ร่วมกับคำช่วย けど เพื่อทำหน้าที่เป็นส่วนเกริ่นนำ เช่น 申し訳けないんだけど, 突然で申し訳ないんだけど และ 凄く不謹慎で申し訳ないんだけど

เมื่อวิเคราะห์รูปประโยคของส่วนขยาย ประเภทย่อยการอธิบายสภาพการณ์ พบว่ากลุ่ม CL และ KL มักจะใช้คำช่วยสันธาน ～て、けど เพื่อทำหน้าที่เป็นส่วนเกริ่นนำของประโยคขอเรื่องเช่นกัน ตัวอย่าง 「少しお金が足りなくて、10 万円必要なんですけど」 ถึงแม้ว่ากลุ่ม JJ และกลุ่ม CL KL มีสัดส่วนของการใช้ส่วนขยายประเภทย่อยแตกต่างกัน แต่ก็มีลักษณะร่วมคือ การใช้คำช่วยสันธาน ซึ่งเป็นลักษณะของการพูดไม่จบประโยค

นอกจากนี้ ยังพบการใช้คำกริยาวิเศษณ์แสดงการพรรณนา (陳述副詞) ที่ใช้ร่วมกับรูปประโยคขอเรื่อง เพื่อลดระดับถ้อยคำหรือเน้นย้ำการขอเรื่อง ซึ่งปรากฏในส่วนต้นของประโยคขอเรื่องของทั้ง 3 กลุ่มด้วยเช่นกัน เช่น 「ちょっと/どうしても～たい/欲しいんですが」 「どうにか/何とか/ちょっと/～ない (か)」

ตัวอย่าง (11) ส่วนขยายประเภทการอธิบายสภาพการณ์ และรูปประโยคขอเรื่อง (กลุ่ม CL)

急に何か 10 万円要るそうなんですけれども、ちょっと貸していただきたいんですが、

ตัวอย่าง (11) มีส่วนขยายซึ่งปรากฏคำช่วยสันธาน けれども รวมถึงการใช้คำกริยาวิเศษณ์แสดงการพรรณนา 「ちょっと～たい」

กล่าวโดยสรุป กลุ่ม JJ ใช้สำนวนขอโทษที่หลากหลายเมื่อเทียบกับกลุ่มผู้เรียนทั้งหมด และกลุ่ม JJ CL KL มีลักษณะร่วมกันคือ การใช้คำช่วยสันธานและคำกริยาวิเศษณ์แสดงการพรรณนาในส่วนขยายและส่วนหลัก

หัวข้อถัดไปจะกล่าวถึงสัดส่วนของการใช้รูปประโยคโดยแยกส่วนประกอบเป็น 8 ส่วน หมายเลขในวงเล็บคือส่วนประกอบที่พบในโครงสร้างประโยค ตัวเลขสัดส่วนในตารางที่ 4-9 แสดงข้อมูลเชิงลึกของตารางที่ 1 แยกตามแต่ละกลวิธี

7.2.1 โครงสร้างประโยคของกลวิธีการขอร้องอย่างตรงไปตรงมา

ตารางที่ 4 สัดส่วนของการใช้รูปประโยคของกลวิธีการขอร้องอย่างตรงไปตรงมา

กลวิธีการขอร้องอย่างตรงไปตรงมา							
ส่วนประกอบ				กลุ่ม			
(1)	(3)	(6)	(7)	JJ	TL	CL	KL
頼もう		かと思って					10%
頼み	たい	と思って来た	んだけど				5%
借りに来た			んだけど				5%
N お願いします					10%		
รวม					10%		20%

หมายเหตุ ส่วนประกอบของแต่ละหมายเลขมีดังนี้ (1) เนื้อหา (3) คำกริยานุเคราะห์ (6) ส่วนแสดงการไม่ชี้ชัดต่อเหตุการณ์ (7) ส่วนแสดงการลดระดับถ้อยคำโดยการพูดไม่จบประโยค

กลวิธีนี้พบเฉพาะกลุ่ม TL (ร้อยละ 10) และ KL (ร้อยละ 20) แม้ว่าทั้งสองกลุ่มใช้กลวิธีเหมือนกัน แต่โครงสร้างประโยคมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่ม KL มีการใช้คำกริยานุเคราะห์แสดงความปรารถนา ส่วนแสดงการไม่ชี้ชัดต่อเหตุการณ์ การพูดไม่จบประโยคเพื่อลดระดับถ้อยคำ ตรงข้ามกับกลุ่ม TL ที่ใช้เฉพาะรูปประโยคขอร้อง 「N お願いします」 เพื่อแสดงเจตนาขอร้องโดยตรง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง (12) กลุ่ม KL

ちょっとお金が急に必要なので、ちょっと山田さんに頼もうかと思って。

ตัวอย่าง (13) กลุ่ม TL

私の父は入院しています...明日私は 10 万円必要です。お願いします。

7.2.2 โครงสร้างประโยคของกลวิธีการถามความสะดวก

อ้างอิงข้อมูลในตารางที่ 1 ซึ่งระบุสัดส่วนของการใช้กลวิธีการถามความสะดวกแยกตามกลุ่ม คือ JJ (ร้อยละ 5) TL (ร้อยละ 75) CL (ร้อยละ 60) และ KL (ร้อยละ 40) กลวิธีนี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภทย่อย คือ การถามเจตนา การถามความเป็นไปได้ การขออนุญาต แต่ละประเภทย่อยมีสัดส่วนการใช้ตามข้อมูลในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สัดส่วนของการใช้รูปประโยคของกลวิธีการถามความสะดวก ประเภทย่อยการถามเจตนา

กลวิธีการถามความสะดวก ประเภทย่อยการถามเจตนา						
ส่วนประกอบ			กลุ่ม			
(1)	(2)	(8)	JJ	TL	CL	KL
v てくれ	ません	か	5%	45%	5%	
v てくれ	ない	๑				25%
รวม			5%	45%	5%	25%

หมายเหตุ สัญลักษณ์ ๑ หมายถึง การละคำช่วยในประโยครูปธรรมดา (普通体) ส่วนประกอบของแต่ละหมายเลขมีดังนี้ (1) เนื้อหา (2) คำกริยานุเคราะห์แสดงความหมายปฏิเสธ (8) คำช่วยแสดงคำถาม

จากตารางที่ 5 พบว่ากลุ่ม TL มีสัดส่วนของการใช้มากที่สุด (ร้อยละ 45) รองลงมาคือกลุ่ม KL (ร้อยละ 25) ส่วนกลุ่ม JJ และ CL พบสัดส่วนเพียง ร้อยละ 5

ตัวอย่าง (14) กลุ่ม TL

10 万円足りないんだけど、貸してくれませんか。

ตารางที่ 6 สัดส่วนของการใช้รูปประโยคของกลวิธีการถามความสะดวก ประเภทย่อยการถามความเป็นไปได้

กลวิธีการถามความสะดวก ประเภทย่อยการถามความเป็นไปได้							
ส่วนประกอบ				กลุ่ม			
(1)	(2)	(5)	(8)	JJ	TL	CL	KL
v てもらえ	ない		๑		15%		
v てもらえ	ません		か			20%	
v いただけ	ません		か			10%	5%
v いただけ	ない	でしょう	か			15%	5%
v ことができます			๑				5%
N お願いします			か			5%	
รวม					15%	50%	15%

หมายเหตุ ส่วนประกอบของแต่ละหมายเลขมีดังนี้ (1) เนื้อหา (2) คำกริยานุเคราะห์แสดงความหมายปฏิเสธ (5) สำนวนแสดงการคาดการณ์ (8) คำช่วยแสดงคำถาม

กลวิธีนี้พบในกลุ่ม TL และ KL ในสัดส่วนเพียงร้อยละ 15 ตรงข้ามกับกลุ่ม CL ที่มีสัดส่วนมากถึง ร้อยละ 50 ซึ่งหมายความว่า ครึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมดในกลุ่มใช้กลวิธีนี้

ตัวอย่าง (15) กลุ่ม CL

ちょっと 10 万円をお願いしますか。

ตัวอย่าง (16) กลุ่ม KL

すみませんが、10 万円を貸していただけませんか。

ตารางที่ 7 สัดส่วนของการใช้รูปประโยคของกลวิธีการถามความสะดวก ประเภทย่อยการขออนุญาต

กลวิธีการถามความสะดวก ประเภทย่อยการขออนุญาต					
ส่วนประกอบ		กลุ่ม			
(1)	(8)	JJ	TL	CL	KL
vてもいい	∅	5%			
vてもいいです	か	10%		5%	
รวม		15%		5%	

หมายเหตุ ส่วนประกอบของแต่ละหมายเลขมีดังนี้ (1) เนื้อหา (8) คำช่วยแสดงคำถาม

กลวิธีนี้พบเฉพาะในกลุ่ม CL (ร้อยละ 5) และ JJ (ร้อยละ 15) รูปประโยคที่พบคือ 「借りてもいいですか」

ตัวอย่าง (17) กลุ่ม CL

本当に申し訳ないんだけど、ちょっとお金を借りてもいいですか。

7.2.3 โครงสร้างประโยคของกลวิธีการแสดงความปรารถนา

ตารางที่ 8 สัดส่วนของการใช้รูปประโยคของกลวิธีการแสดงความปรารถนา

กลวิธีการแสดงความปรารถนา									
ส่วนประกอบ						กลุ่ม			
(1)	(2)	(3)	(4)	(6)	(7)	JJ	TL	CL	KL
vてくれ	ない		かな			10%	10%		5%
vてもらい		たい			んだけど				5%
vてもらい		たい		と思います			5%		
vてもらい		たい		と思ってる	んだけど			5%	
vてもらえ	ない		かな			20%			10%
vてもらえ	ない		かな	と思って		15%		5%	
vてもらえ	ない		かな	と思ってる と思った	んだけど	15%			
vてもらえ	ない		かしら					5%	5%
vていただき	ない	たい			んですが			5%	
vていただけ	ない			と思いまして		5%			
vていただけ	ない		かな	と思って		5%			
vことはでき	ない		かな			5%			
vて		ほしい			んだけど	10%		5%	
vて		ほしい	なあ	と思う	んだけど				5%
nが		ほしい			んですが			10%	10%
รวม						85%	15%	35%	40%

หมายเหตุ ส่วนประกอบของแต่ละหมายเลขมีดังนี้ (1) เนื้อหา (2) คำกริยานุเคราะห์แสดงความหมายปฏิเสธ (3) คำกริยานุเคราะห์แสดงความปรารถนา (4) คำช่วยแสดงความสงสัย (6) ส่วนแสดงการไม่ขัดต่อเหตุการณ์ (7) ส่วนแสดงการลดระดับถ้อยคำโดยการพูดไม่จบประโยค

กลุ่ม JJ มีสัดส่วนของการใช้กลวิธีการแสดงความปรารถนามากถึงร้อยละ 85 ตรงข้ามกับกลุ่มผู้เรียนทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งมีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ 50 โดยกลุ่ม JJ มีแนวโน้มสูงที่จะใช้รูปประโยค 「～てもらえ」「～ていただけ」 ต่อท้ายด้วยคำกริยานุเคราะห์แสดงความหมายปฏิเสธ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ 村田マルゲティッ (2023) ที่ว่า โครงสร้างประโยคที่มีส่วนแสดงความหมายปฏิเสธ *ない* จะปรากฏความถี่สูงกว่าประโยคที่ไม่มีส่วนแสดงความหมายปฏิเสธ โดยกลุ่ม JJ จะใช้ร่วมกับคำช่วย *かな* หรือการพูดไม่จบประโยค เช่น 「～と思っ」 「～んだけど」 โดยเป็นรูปแบบที่แทบไม่ปรากฏในกลุ่มผู้เรียน นอกจากนี้ยังพบการใช้คำช่วย *かしら* ในกลุ่ม CL และ KL อีกด้วย ส่วนรูปประโยคแสดงความปรารถนา เช่น 「～てもらいたい」 พบเฉพาะในกลุ่มของผู้เรียนเท่านั้น แม้ว่าสัดส่วนของการใช้รูปประโยคจะแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม แต่ก็เห็นแนวโน้มในภาพรวมว่า กลุ่มผู้เรียนทุกกลุ่มมีลักษณะการพูดไม่จบประโยคยกเว้นกลุ่ม TL เท่านั้น

ตัวอย่าง (18) กลุ่ม JJ

大変申し訳ないんだけど、ちょっとお金を貸していただけないかと思ひまして。

ตัวอย่าง (19) กลุ่ม KL

ちょっとあの一、10 万円を貸してほしいなあと思ふんだけど。

7.2.4 โครงสร้างประโยคของกลวิธีการแสดงความรู้สึก

ตารางที่ 9 สัดส่วนของการใช้รูปประโยคของกลวิธีการแสดงความรู้สึก

กลวิธีการแสดงความรู้สึก						
ส่วนประกอบ			กลุ่ม			
(1)	(6)	(7)	JJ	TL	CL	KL
vてくれると、助かる		んだけど	5%			
vてもらえると、助かる		んですが	5%			
vもらえば、助かる	と思います				5%	
รวม			10%		5%	

หมายเหตุ ส่วนประกอบของแต่ละหมายเลขมีดังนี้ (1) เนื้อหา (6) จำนวนแสดงการไม่ชี้ชัดต่อเหตุการณ์ (7) จำนวนแสดงการลดระดับถ้อยคำโดยการพูดไม่จบประโยค

กลวิธีนี้พบเฉพาะในกลุ่ม JJ (ร้อยละ 10) และ CL (ร้อยละ 5) โดยทั้งสองกลุ่มใช้ประโยคเงื่อนไข 「～と/ば」 และมีคำกริยา 助かる เป็นภาคแสดงของประโยคหลัก

ตัวอย่าง (20) กลุ่ม JJ

もし余裕があればなんだけど、10 万円ぐらい貸してくれると、本当に助かるんだけど。

ตัวอย่าง (21) กลุ่ม CL

10 万円貸してもらえば、助かると思います。

จากตัวอย่าง (20) และ (21) พบการใช้จำนวนแสดงการไม่ชี้ชัดต่อเหตุการณ์และการพูดไม่จบประโยค เช่นเดียวกับรูปประโยคขอร้องของกลวิธีการแสดงความปรารถนา

8. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกลวิธีการขอร้อง และเพื่อวิเคราะห์โครงสร้างประโยคขอร้องของชาวญี่ปุ่นและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติ

วัตถุประสงค์ข้อ 1 สรุปผลการศึกษา 3 ข้อ ดังนี้ (1) ชาวญี่ปุ่นใช้กลวิธีการขอร้องที่แตกต่างจากกลุ่มผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวต่างชาติอย่างชัดเจน กล่าวคือ กลุ่ม JJ ใช้กลวิธีการแสดงความปรารถนามากถึงร้อยละ 85 ซึ่งกลุ่มผู้เรียนทุกกลุ่มมีสัดส่วนของการใช้กลวิธีนี้ไม่ถึงร้อยละ 50 การใช้กลวิธีการขอร้องของกลุ่ม JJ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ 相原 (2008) ที่ว่า ชาวญี่ปุ่นจะใช้กลวิธีการขอร้องแบบอ้อมกับคนสนิทและไม่สนิท และสอดคล้องกับอาภาภรณ์ เดชวิจารณ์กิจ (2547) ที่กล่าวว่า ชาวญี่ปุ่นมักจะใช้กลวิธีแบบอ้อมตามธรรมเนียมปฏิบัติ ซึ่งการแสดงความปรารถนาเป็นหนึ่งในกลวิธีนี้ ส่วนประเด็นที่ไม่พบในงานวิจัยก่อนหน้านี้คือ การใช้กลวิธีการแสดงความปรารถนาในสถานการณ์การขอร้องที่มีระดับเนื้อหาหนัก (2) เมื่อเปรียบเทียบกลวิธีการขอร้องระหว่างกลุ่มผู้เรียนพบลักษณะร่วมคือ กลุ่ม CL และ TL มีแนวโน้มสูงในการใช้กลวิธีการถามความสะดวก โดยมีสัดส่วนร้อยละ 60 และร้อยละ 75 ตามลำดับ แต่เมื่อวิเคราะห์ประเภทย่อย พบความแตกต่างคือ กลุ่ม CL ใช้กลวิธีประเภทย่อยการถามความเป็นไปได้มากที่สุด (ร้อยละ 50) โดยใช้รูปประโยค 「～てもらえませんか」 「～ていただけませんか」 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ 佐久川 (2022) ที่กล่าวว่ารูปประโยคนี้ ใช้ในสถานการณ์การขอร้องที่มีระดับเนื้อหาหนัก ซึ่งมีความเป็นไปได้ต่ำ ส่วนกลุ่ม TL ใช้กลวิธีประเภทย่อยการถามเจตนามากที่สุด (ร้อยละ 45) (3) กลุ่ม KL ใช้กลวิธีการถามความสะดวกและการแสดงความปรารถนาในสัดส่วนที่เท่ากัน (ร้อยละ 40)

วัตถุประสงค์ข้อ 2 สรุปผลการศึกษา 3 ข้อ ดังนี้ (1) เมื่อวิเคราะห์โครงสร้างซึ่งประกอบด้วยส่วนขยายและส่วนหลัก พบว่ากลุ่ม JJ รวมถึงกลุ่มผู้เรียนทั้งหมดยกเว้นกลุ่ม TL มีสัดส่วนในการใช้รูปประโยคที่ประกอบด้วยส่วนขยายและส่วนหลัก ตรงข้ามกับกลุ่ม TL ที่มีแนวโน้มสูงในการใช้รูปประโยคที่มีเฉพาะส่วนหลัก (ร้อยละ 80) (2) เมื่อวิเคราะห์ส่วนขยายแยกประเภทตามความหมาย พบว่า กลุ่ม JJ ใช้ส่วนขยายที่แสดงการขอโทษมากที่สุด ส่วนกลุ่มผู้เรียนใช้ส่วนขยายที่แสดงการอธิบายสภาพการณ์ (3) แต่ละกลุ่มมีสัดส่วนของโครงสร้างประโยคขอร้องแตกต่างกันตามกลวิธี กล่าวคือ กลุ่ม JJ และ KL มีแนวโน้มสูงในการใช้รูปประโยค 「～てもらえない」 ร่วมกับคำช่วย かな และสำนวนแสดงการไม่ชี้ชัดต่อเหตุการณ์หรือการพูดไม่จบประโยค ส่วนกลุ่ม TL จะใช้รูปประโยค 「～てくれませんか」 มากที่สุด ตรงข้ามกับกลุ่ม CL จะใช้รูปประโยค 「～てもらえませんか」 โดยเปลี่ยนคำกริยาเป็นรูปถ่อมตน いただく

ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาในภาพรวม ดังนี้

(1) กลุ่ม JJ มีแนวโน้มสูงในการใช้กลวิธีการแสดงความปรารถนา ตรงข้ามกับผู้เรียนที่มีแนวโน้มในการใช้กลวิธีการถามความสะดวก

(2) รูปประโยคขอร้องประกอบด้วยส่วนขยายและส่วนหลัก โดยกลุ่ม JJ จะใช้ส่วนขยายเพื่อแสดงการขอโทษ แต่กลุ่มผู้เรียนทุกกลุ่มยกเว้น TL ใช้ส่วนขยายเพื่ออธิบายสภาพการณ์

(3) แม้ว่ากลุ่ม JJ และกลุ่ม CL KL มีสัดส่วนในการใช้กลวิธีการขอเรื่องที่แตกต่างกัน แต่ทั้ง 3 กลุ่มใช้กลวิธีเพื่อลดระดับถ้อยคำด้วยคำกริยานุเคราะห์แสดงความหมายปฏิเสธ คำช่วย สำนวนแสดงการไม่ชี้ชัดต่อเหตุการณ์ การพูดไม่จบประโยค คำกริยาวิเศษณ์แสดงการพรรณนา เช่น 「～ない」 「～でしょう」 「～と思っ」 「～んだけど」 「ちょっと/どうしても～たい/欲しいんですが」 รวมถึงการใช้คำยกย่อง คำถ่อมตน

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่ากลุ่ม TL มีการใช้กลวิธีการขอเรื่องที่แตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างชัดเจนสรุปได้ดังนี้ (1) โครงสร้างประโยคขอเรื่องมีเฉพาะส่วนหลัก แทบไม่ปรากฏส่วนขยายเพื่อแสดงการขอโทษหรือการอธิบายสภาพการณ์ (2) การใช้รูปประโยคที่ไม่มีความหลากหลาย เห็นได้จากสัดส่วนของการใช้รูปประโยค

「～てくれませんか」 มากถึงร้อยละ 45 และไม่ปรากฏการใช้คำยกย่อง คำถ่อมตนเหมือนกลุ่มอื่น (3) แทบไม่ปรากฏการใช้คำกริยานุเคราะห์แสดงความหมายปฏิเสธ การใช้สำนวนแสดงการไม่ชี้ชัดต่อเหตุการณ์ คำวิเศษณ์แสดงการพรรณนา รวมถึงการใช้คำช่วยสันธานท้ายประโยค が、けど เพื่อลดระดับถ้อยคำ แต่ทว่าจากการวิเคราะห์การใช้คำช่วยสันธาน が、けど ของกลุ่ม TL พบว่าคำช่วยสันธานจะปรากฏในรูปประโยค 「～んですか、～んですけど」 เพื่อนำเสนอข้อมูลในส่วนขยายประเภทการอธิบายสภาพการณ์ของประโยคขอเรื่องดังตัวอย่าง (14) 「10 万円足りないんだけど、貸してくれませんか。」 ซึ่งไม่ใช้การลดระดับถ้อยคำ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ 夫・セナ (2002) ที่กล่าวว่าผู้เรียนมีแนวโน้มใช้คำช่วยสันธาน けど เพื่อนำเสนอข้อมูลมากกว่าหน้าที่อื่น ๆ

สาเหตุที่กลุ่ม JJ ใช้กลวิธีที่แตกต่างจากกลุ่มผู้เรียน รวมถึงการที่กลุ่ม TJ ใช้กลวิธีที่แตกต่างจากกลุ่ม CL KL อภิปรายผลได้ 3 ข้อดังนี้ (1) แต่ละภาษามีกลวิธีการแสดงความสุภาพแตกต่างกัน ズルフィカル (2017) กล่าวว่า โครงสร้างประโยคขอเรื่องในภาษาญี่ปุ่นมีความซับซ้อนและแสดงระดับความสุภาพแตกต่างกัน ยิ่งโครงสร้างมีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นเท่าใด ระดับความสุภาพจะเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน ประโยคปฏิเสธมีระดับความสุภาพมากกว่าประโยคบอกเล่า (เปรียบเทียบ ～ませんか กับ ～ますか) การกล่าวจากมุมมองของผู้รับมีระดับความสุภาพมากกว่าการกล่าวจากมุมมองของผู้ให้ (เปรียบเทียบ ～てもら ากับ ～てくれる) การใช้สำนวนแสดงการคาดการณ์มีระดับสุภาพมากกว่าประโยคแสดงการชี้ชัด (เปรียบเทียบ～てもらえるのですかと ～てもらえるのですか) เมื่อวิเคราะห์โครงสร้างรูปประโยคของกลุ่ม JJ ที่ปรากฏความถี่สูง เช่น 「～てもらえないかなと思っただけど」 พบว่าเป็นรูปประโยคที่กล่าวจากมุมมองของผู้พูด มีการผันคำกริยาปฏิเสธ (～ない) มีการใช้สำนวนแสดงการไม่ชี้ชัดต่อเหตุการณ์และการพูดไม่จบประโยค (～と思っただけど) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ズルフィカル (2017) จึงวิเคราะห์ได้ว่า การขอเรื่องด้วยกลวิธีการแสดงความปรารถนามีระดับความสุภาพมากกว่ากลวิธีการถามความสะดวก เนื่องจากเป็นรูปประโยคที่กล่าวจากมุมมองของผู้พูด และเป็นการหลีกเลี่ยงการตั้งคำถาม ซึ่งอาจทำให้คู่สนทนารู้สึกลำบากใจหากไม่สะดวกที่จะทำตามคำขอเรื่องนั้น จึงเป็นกลวิธีหนึ่งในการลดระดับการคุกคามหน้าของคู่สนทนาในสถานการณ์การขอเรื่องที่ มีระดับเนื้อหาหนัก ในทางตรงกันข้าม ประโยคขอเรื่องในภาษาไทยจะใช้รูปประโยคคำถาม การขออนุญาต ซึ่งเป็นกลวิธีการถามความสะดวก ตัวอย่าง “ขออนุญาตรบกวน...” “รบกวน...หน่อยได้ไหม” โดยแสดงความสุภาพด้วยถ้อยคำ เช่น การใช้ถ้อยคำยกย่องและให้เกียรติ การแสดงความเกรงใจด้วยการขอโทษ การลด

ความรุนแรงของสถานการณ์ด้วยคำว่า “หน่อย” เป็นต้น (สุนัดดา วิริยา, 2544) ดังนั้นกลวิธีการแสดงความรู้สึกของแต่ละภาษาที่แตกต่างกัน อาจส่งผลต่อการเลือกใช้กลวิธีการขอร้อง

(2) การกล่าวจากมุมมองผู้รับประโยชน์และผู้ให้ประโยชน์ รูปประโยคขอร้อง 「～てもらおう」 เป็นการกล่าวจากมุมมองของผู้รับประโยชน์ซึ่งสามารถผันรูปและใช้ร่วมกับส่วนประกอบอื่น ๆ ได้หลากหลาย เช่น การผันรูปสามารถ 「～もらえ」 คำกริยานุเคราะห์แสดงความปรารถนา 「～たい」 「～ほしい」 รวมถึงสำนวนแสดงการไม่ขัดต่อเหตุการณ์ 「～と思う」 เพื่อเพิ่มระดับความรู้สึก เช่น 「～てもらいたい」 「～もらえないでしょうか」 「～もらえないかなと思ったんだけど」 แต่รูปประโยคขอร้อง 「～てくれる」 เป็นการกล่าวจากมุมมองของผู้ให้ประโยชน์ ซึ่งไม่สามารถใช้คำกริยานุเคราะห์แสดงความปรารถนาและสำนวนแสดงการไม่ขัดต่อเหตุการณ์ได้ ดังนั้นรูปประโยค 「～てもらおう」 จึงมีโครงสร้างที่หลากหลายและสามารถแสดงความรู้สึกได้หลายระดับ เมื่อพิจารณาคำตอบเฉพาะกลุ่มของผู้เรียน พบว่ากลุ่ม CL KL มีสัดส่วนการใช้กลวิธีการถามความสะดวก ประเภทย่อยการถามความเป็นไปได้ (CL ร้อยละ 50 และ KL ร้อยละ 15) และกลวิธีการแสดงความปรารถนา (CL ร้อยละ 35 และ KL ร้อยละ 40) ซึ่งเป็นการกล่าวจากมุมมองของผู้รับประโยชน์ ตรงข้ามกับกลุ่ม TL ที่มีสัดส่วนการใช้กลวิธีการถามความสะดวก ประเภทย่อยการถามเจตนา ซึ่งเป็นการกล่าวจากมุมมองของผู้ให้ประโยชน์มากถึงร้อยละ 45 สาเหตุที่กลุ่ม TL เลือกใช้กลวิธีที่แตกต่างจากกลุ่ม CL และ KL น่าจะมาจากแนวคิดที่ว่า 「～てくれませんか」 สามารถใช้ในการขอร้องบุคคลระดับเดียวกันได้ แต่ทว่ารูปประโยคนี้เป็นคำถามเจตนาของผู้ฟังว่าจะทำตามคำขอร้องหรือไม่ ซึ่งไม่เหมาะสมกับสถานการณ์การขอร้องที่มีระดับเนื้อหาหนัก

(3) รูปประโยคในตำราเรียน กล่าวคือ ตำราเรียนระดับต้นจะปรากฏรูปประโยคขอร้อง 「～てくれませんか」 「～くださいませんか」 「～いただけませんか」 ซึ่งใช้ในสถานการณ์ที่ผู้เรียนมีโอกาสพบเจอในชีวิตประจำวัน แต่รูปประโยคขอร้องซึ่งใช้กลวิธีการแสดงความปรารถนา เช่น 「～もらいたいですか」 「～もらえないかな」 จะปรากฏในตำราฝึกทักษะการพูดภาษาญี่ปุ่นระดับกลางขึ้นไป ดังนั้นผู้เรียนระดับต้น รวมถึงผู้เรียนที่ไม่ได้ใช้ตำราฝึกทักษะการพูดระดับกลาง อาจไม่คุ้นเคยกับกลวิธีการแสดงความปรารถนา จึงมีความเป็นไปได้ที่ผู้เรียนจะมีการสรุปเกินการ (overgeneralization) โดยขยายขอบเขตการใช้รูปประโยคขอร้องในตำราเรียนระดับต้นในสถานการณ์การขอร้องที่มีเงื่อนไขซับซ้อนมากกว่า ซึ่งอาจส่งผลทำให้เกิดการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมกับบริบทรวมถึงความไม่เป็นธรรมชาติในการสื่อสาร

เมื่อวิเคราะห์ตามกลวิธีการขอร้องของ 山岡 (2008) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ประเภทนั้น จะพบว่าระดับความรู้สึกเพิ่มขึ้นตามความซับซ้อนของรูปประโยค โดยเรียงลำดับจากกลวิธีการขอร้องโดยตรงไปตรงมาจนถึงกลวิธีการแสดงความรู้สึก ยกเว้นกลวิธีการขอร้องเชิงคำสั่งซึ่งไม่พบในผลการศึกษา เนื่องจากการขอยืมเงินเป็นสถานการณ์การขอร้องที่คู่สนทนามีโอกาสตอบรับหรือปฏิเสธ จึงไม่สามารถใช้รูปประโยคคำสั่งได้ ถ้าเป็นสถานการณ์การขอร้องระดับเบาซึ่งคู่สนทนาเป็นผู้อาวุโสกว่าหรือคนไม่สนิท เช่น การขอร้องให้ถ่ายรูป การขอยืมปากกา การขอร้องให้ช่วยเปลี่ยนกำหนดการ ชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มสูงในการใช้กลวิธีการถามความสะดวก ประเภทย่อยการถามเจตนา และการถามความเป็นไปได้ เช่น รูปประโยค 「～てくれませんか」

「～てもらえませんか」 ตามผลการศึกษาของ 相原 (2008) และ 辻岡 (2022) โดยสามารถเพิ่มกลวิธีความสุภาพ เช่น คำยกย่อง คำถ่อมตน สำนวนแสดงการคาดการณ์ แต่เมื่อเปลี่ยนสถานการณ์เป็นการขอร้องที่มีระดับเนื้อหาหนัก พบว่าชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มสูงในการใช้กลวิธีการแสดงความปรารถนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ยิ่งระดับการคุกคามหน้าสูงขึ้น ยิ่งต้องเพิ่มกลวิธีความสุภาพให้สูงขึ้นด้วยเช่นกัน เนื่องจากการแสดงความปรารถนาเป็นการกล่าวจากมุมมองของผู้พูด ซึ่งมีระดับการคุกคามหน้าน้อยกว่าการถามความสะดวกของคู่สนทนา เป็นกลวิธีการขอร้องแบบอ้อมที่หลีกเลี่ยงการตั้งคำถามซึ่งอาจทำให้คู่สนทนารู้สึกลำบากใจ โดยกลวิธีนี้สามารถใช้ร่วมกับคำช่วยแสดงความสงสัย かな、かしら และสำนวนแสดงการคาดการณ์เพื่อช่วยเพิ่มระดับความสุภาพ เช่น 「～と思うんだけど」 จึงกล่าวได้ว่า กลวิธีการแสดงความปรารถนาคงจะเป็นกลวิธีที่เหมาะสมในสถานการณ์การขอร้องที่มีระดับเนื้อหาหนัก

ผลการศึกษางานวิจัยนี้บ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของแต่ละกลุ่ม ในหัวข้อถัดไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสารของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยโดยอ้างอิงผลการศึกษาค้างนี้

9. ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน

รูปประโยคขอร้องเป็นรูปประโยคที่ใช้ร่วมกับคำกริยาผันรูป て形 และคำกริยาแสดงการให้การรับ もらう・くれる ดังนั้นการเรียนรู้รูปประโยคนี้นี้จะต้องเริ่มจากการจำกฎ ผูกผันการผันคำกริยารูป て形 และแต่งประโยครูปคำสั่ง 「～てください」 เมื่อผู้เรียนสามารถแต่งประโยคคำสั่งได้แล้ว ก็จะเรียนรู้ไวยากรณ์หัวข้อต่าง ๆ ที่ใช้คำกริยาผันรูปนี้ เช่น 「～てもいいですか」「～てはいけません」 รวมถึงรูปประโยคขอร้องจากการสำรวจตำราเรียนภาษาญี่ปุ่นระดับต้นที่นิยมใช้ในประเทศไทย 3 เล่ม คือ “มินนะ โนะ นิฮงโกะ” “ภาษาญี่ปุ่น อะกิโกะโตะโทะโมะตะจิ” และ “ไดจิ ภาษาญี่ปุ่นขั้นต้น” พบว่า ตำราเรียนทุกเล่มปรากฏรูปประโยคขอร้องที่มีความคล้ายคลึงกัน

ตำราเรียน “มินนะ โนะ นิฮงโกะ” ปรากฏหัวข้อการผันคำกริยาผันรูป て形 และ 「～てください」 ในบทที่ 14 จากนั้นผู้เรียนจะเรียนสำนวน รูปประโยคซึ่งเป็นส่วนขยายด้านหน้า เช่น すみませんが、「～んですか」 และรูปประโยคขอร้อง 「～ていただけませんか」 ในบทที่ 26 ดังตัวอย่าง (22) และ (23) รวมถึงรูปประโยค 「～てくださいませんか」 ในบทที่ 41 สถานการณ์ที่ปรากฏในตำราเรียนคือ การขอร้องที่มีระดับเนื้อหาเบา เช่น ขอให้ช่วยแนะนำครูสอนภาษา ขอให้ช่วยเขียนแผนที่ เป็นต้น ในตำราเรียนระบุคำอธิบายว่าทั้ง 2 รูปประโยคมีระดับความสุภาพที่แตกต่าง (3A Corporation, 2560ข, น. 71) แต่ไม่มีคำอธิบายที่ชัดเจนว่า ควรใช้รูปประโยคใดในสถานการณ์แบบไหนจึงจะเหมาะสม

ตัวอย่าง (22) 書き方がわからないんですが、おしえていただけませんか。

ที่มา : 3A Corporation (2560ก, น. 50)

ตัวอย่าง (23) 新しいコピー機の使い方がよくわからないんですが、ちょっと教えてくださいませんか。・・・いいですよ。

ที่มา : 3A Corporation (2560ข, น. 64)

ส่วนตำราเรียน “ภาษาญี่ปุ่น อะกิโกะโตะโทะโมะตะจิ” ปรากฏหัวข้อการผันคำกริยา รูป ๓ 形 และ 「～てください」 พร้อมกับ 「～てくださいますか」 ในบทที่ 10 ส่วนขยายที่ใช้ร่วมกับรูปประโยคคือ ส่วนขยายด้านหน้าประเภทการขอโทษ すみませんが โดยไม่มีการอธิบายสภาพการณ์ ตัวอย่างสถานการณ์ ทั้งหมดเกิดขึ้นในชั้นเรียน เช่น ขอให้ช่วยหยิบพจนานุกรม ขอให้ช่วยเขียนคันจิ เป็นต้น ดังตัวอย่าง (24)

ตัวอย่าง (24) A: すみませんが、じしょをかしてくださいますか。

B: すみません。今使いますから。

ที่มา : เจแปนฟาวน์เดชั่น (2560, น. 42)

ตำราเรียน “ไดจิ ภาษาญี่ปุ่นขั้นต้น” ปรากฏหัวข้อการผันคำกริยา รูป ๓ 形 และ 「～てください」 จากนั้น พร้อมกับ 「～てくださいますか」 ในบทที่ 15 และ 「～ていただけませんか」 ในบทที่ 27 โดยมีตัวอย่าง สถานการณ์การขอร้องอาจารย์ เช่น ขอให้เข้าร่วมงานเลี้ยงรุ่น ขอให้ยืมใช้ห้อง ดังตัวอย่าง (25) นอกจากนี้ยัง มีการแนะนำรูปประโยค 「～てくれませんか」 ในบทที่ 37 โดยปรากฏเพียงรูปประโยคเดียวคือ 「ちょっと手 伝ってくれませんか」 โดยไม่มีตัวอย่างบทสนทนา

ตัวอย่าง (25) A: あのう、先生。

B: はい、何ですか。

A: 来月同窓会をするんですが、出席していただけませんか。

B: ええ、いいですよ。

ที่มา โยชิโกะ ยามาซากิ และคณะ (2558, น. 101)

จากคำอธิบายข้างต้น จะเห็นว่าในตำราปรากฏรูปประโยคขอร้องที่ใช้กลวิธีการถามความสะดวก ประเภทย่อยการถามเจตนา 「～てくれませんか」 และการถามความเป็นไปได้ 「～ていただけませんか」 โดยสถานการณ์ทั้งหมดเป็นการขอร้องที่มีระดับเนื้อหาเบา

เนื่องจากรูปประโยคขอร้องมีความซับซ้อนซึ่งผู้เรียนต้องเรียนรู้กลวิธีความสุภาพ จึงเป็นหัวข้อที่ควร เรียนรู้ตั้งแต่ระดับต้นต่อเนื่องจนถึงระดับกลาง ข้อเสนอแนะสำหรับการสอนรูปประโยคขอร้อง โดยเรียงระดับ ความยากง่ายตามกรอบสมรรถนะของ JLPT¹⁶ ที่กำหนดขึ้นโดย 国際交流基金・日本国際教育支援協会 (2010, p. 8) มีดังนี้

¹⁶ 国際交流基金・日本国際教育支援協会 (2010) ได้กำหนดกรอบสมรรถนะด้านการอ่านและการฟัง แม้ว่าจะไม่มีกรอบสมรรถนะด้านการพูด แต่รูปประโยคขอร้องก็ปรากฏในข้อสอบการฟังรวมถึงหนังสือเตรียมสอบวัดระดับภาษาญี่ปุ่นทุกระดับ โดยผู้สอนสามารถนำกรอบสมรรถนะด้าน การฟังไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดขอบเขตเนื้อหาให้สอดคล้องกับสมรรถนะของแต่ละระดับ

กรอบสมรรถนะด้านการฟังระดับต้น เริ่มจากระดับ N5 คือ การฟังและทำความเข้าใจบทสนทนาในสถานการณ์ที่มักพบเห็นในชีวิตประจำวัน และสถานการณ์ในห้องเรียน สามารถจับประเด็นสำคัญในบทสนทนาสั้นที่พูดอย่างช้า ๆ ส่วนระดับ N4 จะเพิ่มสถานการณ์ทั่วไปในชีวิตประจำวัน จากกรอบสมรรถนะสามารถนำไปปรับใช้ในการสอนรูปประโยคขอเรื่องมีดังนี้

(1) การสอนรูปประโยคขอเรื่องเชิงคำสั่ง 「N をください」 「N をお願いします」 และสำนวนขอโทษ 「すみません」

(2) การสอนวิธีการผันรูป て形 และ 「～てください」 โดยอธิบายเพิ่มเติมว่า เป็นรูปประโยคคำสั่งไม่ควรใช้กับผู้อาวุโสกว่า จากนั้นสอนรูปประโยคขอเรื่อง 「～てくださいませんか」 「～ていただけませんか」 โดยเพิ่มส่วนขยายด้านหน้า เช่น สำนวนขอโทษ 「すみません」 โดยอธิบายผู้เรียนว่า รูปประโยคขอเรื่องในภาษาญี่ปุ่นจะผันรูปปฏิเสธซึ่งเป็นกลวิธีการแสดงความสุภาพ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า สถานการณ์ที่ปรากฏในตำรามีความเหมาะสม แต่การละคำอธิบายสถานการณ์หรือเหตุผลของการขอเรื่องในบางสถานการณ์ อาจทำให้บทสนทนาขาดความเป็นธรรมชาติ ฉะนั้นผู้สอนควรแนะนำรูปประโยคที่ใช้ในการอธิบาย เช่น 「～から」 「～ので」 「～んですが」 ควบคู่กับการสอนรูปประโยค ในตำราเรียนบางเล่มอาจปรากฏรูปประโยคขอเรื่องที่มีระดับความสุภาพหลายรูปแบบ ผู้วิจัยแนะนำว่าผู้สอนควรอธิบายความแตกต่าง และยกตัวอย่างสถานการณ์ที่สามารถใช้ได้อย่างเป็นธรรมชาติ เช่น 「～ていただけませんか」 เป็นรูปประโยคสุภาพที่สามารถใช้กับคู่สนทนาทุกระดับ แฝงความรู้สึกเคารพหรือให้เกียรติต่อคู่สนทนา มักใช้ในการขอเรื่องผู้อาวุโสกว่า เช่น อาจารย์ ผู้ที่เพิ่งเจอกันครั้งแรก บุคคลนอกกลุ่ม (外の人) ส่วน 「～てくださいませんか」 เป็นรูปประโยคที่มีระดับความสุภาพน้อยกว่า ใช้ในสถานการณ์การขอเรื่องเพื่อนร่วมงานแผนกเดียวกัน ผู้อาวุโสน้อยกว่า และบุคคลในกลุ่ม (うちの人)

กรอบสมรรถนะด้านการฟังระดับกลาง N3 คือการฟังและทำความเข้าใจบทสนทนา โดยมีระดับความเร็วใกล้เคียงกับระดับธรรมชาติ รวมถึงเข้าใจความสัมพันธ์ของบุคคลได้ ข้อเสนอแนะในการสอนซึ่งสอดคล้องกับกรอบสมรรถนะมีดังนี้

(1) การฝึกฝนบทสนทนารูปธรรมดา รูปสุภาพ การใช้คำถ่อมตน ค่ายกย่องที่หลากหลาย เช่น 「～てくれるか」 「～てもらえないか」 「～てもらえないでしょうか」 「～ていただけないでしょうか」 โดยกำหนดสถานการณ์ที่หลากหลายตามระดับความอาวุโส ความสนิทสนม ระดับความหนักเบาของเนื้อหา ผู้สอนสามารถเลือกตัวอย่างสถานการณ์และรูปประโยคในตำราของ 中居他 (2005) และ 清水 (2013)¹⁷ ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

(2) การสอนรูปประโยคขอเรื่องกลวิธีการแสดงความปรารถนา¹⁸ สำนวนการพูดไม่จบประโยค เช่น 「～ていただきたいんですが」 「～てほしいんですけど」 「～てもらえないかな」 สำนวนแสดงการคาดการณ์ 「～と思うんですけど」 รวมถึงส่วนขยายด้านหน้า เช่น 申し訳ないんですが、悪いけど、お忙しいところすみませんが、よかつたら และ よろしければ คำกริยาวิเศษณ์แสดงการพรรณนา 「ちょっと/どうして

¹⁷ ตำราเรียนทั้ง 2 เล่ม มีตัวอย่างสถานการณ์การขอเรื่องที่หลากหลาย มีการเรียงลำดับความสุภาพของประโยคขอเรื่อง ประโยคคำสั่ง การยกตัวอย่างสำนวนเกริ่นนำ รวมถึงการแสดงลำดับข้อความในบทสนทนา จึงเหมาะสมสำหรับผู้สอนและผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นด้วยตนเอง

¹⁸ พัชราพรรณ สุวรรณกุล (2566, น. 108) ได้ศึกษารูปประโยคขอเรื่องในหนังสือวัดระดับภาษาญี่ปุ่น พบว่า ระดับ N3 มีการใช้กลวิธีแสดงความปรารถนามากกว่า N2 ถึง 4 เท่า

も～たい/欲しいんですが」 โดยสอดแทรกคำอธิบายว่า รูปประโยคขอร้องที่ใช้กลวิธีการแสดงความสามารถ จะแสดงระดับความสุภาพมากกว่ากลวิธีการถามความสะดวก และการพูดไม่จบประโยคเป็นหนึ่งในกลวิธีแสดง ความสุภาพในการสนทนา เช่น รูปประโยค 「～ていただきたいんですが」 แสดงระดับความสุภาพมากกว่า 「～ていただけませんか」

กรอบสมรรถนะด้านการฟังระดับกลางตอนต้น N2 และระดับกลางตอนปลายถึงระดับสูง N1 คือการฟัง และทำความเข้าใจสื่อ เช่น บทสนทนา การรายงานข่าวที่มีระดับความเร็วในการพูดเป็นธรรมชาติ รวมถึงเข้าใจ ความสัมพันธ์ของบุคคลและจับประเด็นสำคัญได้ จากงานวิจัยของพัชรพรพรณ สุวรรณภูมิ (2566, น. 108) พบว่าลักษณะเด่นของสำนวนการขอร้องในระดับ N2 คือ การใช้รูปประโยคขอร้องหลายประเภทตามหน้าที่ ของประโยค มีการใช้รูปปฏิเสธมากกว่ารูปบอกเล่า และมีการใช้วลีนำหน้าที่หลากหลาย ข้อเสนอแนะในการสอน ที่สอดคล้องกับกรอบสมรรถนะและผลการศึกษามีดังนี้

(1) การสอนรูปประโยคขอร้องที่มีกลวิธีซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น การขออนุญาต 「～てもらってもいい ですか」¹⁹ และกลวิธีการแสดงความรู้สึกโดยใช้รูปประโยคเงื่อนไข เช่น 「～てもらえると、助かるんだけ ど」「～ていただけると、ありがたいんですが」「～(て)いただければと思います」「～(て)いた できますと幸いです」

(2) การแนะนำสำนวนที่ใช้เป็นส่วนขยายด้านหน้า เช่น お差し支えなければ、恐れ入りますが และ お手数ですが รวมถึงส่วนขยายด้านหลัง 「なんとかお願いできないでしょうか」 โดยผู้สอนสามารถ สอดแทรกกรุปประโยคขอร้องและสำนวนในบริบทธุรกิจ ซึ่งมักปรากฏในข้อสอบวัดระดับ N2-N1 เช่น 「～(て) いただけますでしょうか」

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้คำแนะนำในการเลือกใช้กลวิธีการขอร้องและรูปประโยครวม 3 ข้อ ดังนี้ (1) ชาวญี่ปุ่นคำนึงถึงปัจจัยด้านความอาวุโสและระดับความหนักเบาของเนื้อหา รูปประโยค 「～もら う」 จะแสดงระดับความสุภาพมากกว่า 「～てくれる」 กลวิธีที่ใช้ในการขอร้องที่มีระดับเนื้อหาเบา คือ การถาม ความสะดวก เช่น 「～てくれませんか」「～てもらえませんか」 ส่วนสถานการณ์การขอร้องที่มีระดับ เนื้อหาหนัก รวมถึงการขอร้องในบริบทธุรกิจ จะใช้กลวิธีการแสดงความสามารถ เช่น 「～もらえないか なと思って」「～ていただきたいんですが」 โดยกลวิธีการแสดงความรู้สึกจะแสดงระดับความสุภาพสูง ที่สุด (2) ชาวญี่ปุ่นมักใช้กลวิธีแสดงความสุภาพรวมถึงการลดระดับการคุกคามหน้า เช่น การใช้ส่วนขยาย ด้านหน้า ประเภทการแสดงความใส่ใจต่อคู่สนทนา (ตัวอย่าง すみませんが、よかったら、言にくいこと なんですが) การใช้คำช่วยแสดงความสงสัย สำนวนแสดงการคาดการณ์ สำนวนแสดงการไม่ชี้ชัดต่อ เหตุการณ์ การพูดไม่จบประโยค (3) ชาวญี่ปุ่นใช้คำกริยาวิเศษณ์แสดงการพรรณนาพร้อมกับรูปประโยคขอร้อง

¹⁹ อ้างอิงตามทัศนะของ 砂川 (2005) และ 荒木 (2008) ที่กล่าวว่า 「～もらってもいいですか」 เป็นรูปประโยคที่ใช้ในสถานการณ์การขอ อนุญาต จึงไม่เหมาะสมกับสถานการณ์การขอร้อง ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับทัศนะที่กล่าวมาข้างต้น แต่ทว่ารูปประโยคนี้นปรากฏในข้อสอบวัดระดับการฟังด้วย ดังนั้นผู้สอนควรอธิบายให้ผู้เรียนทราบว่ารูปประโยคขอร้องมีความหลากหลาย แม้ว่าจะไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ แต่ก็ปรากฏการใช้ในบางช่วง อายุและในบางสถานการณ์ตามผลการศึกษาของ 佐久川 (2022)

เช่น 「ちょっと/どうしても～たい/欲しいんですが」「どうにか/何とか/ちょっと～ない (か)」 ถ้าผู้เรียนชาวต่างชาติฝึกฝนการใช้รูปประโยคและสำนวนเหล่านี้ จะช่วยให้การสื่อสารมีความเป็นธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

10. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลจากคลังข้อมูลซึ่งได้ข้อมูลการสนทนาที่มีความเป็นธรรมชาติใกล้เคียงกับบทสนทนาจริง แต่คลังข้อมูลภาษาไม่ได้เก็บข้อมูลระดับความสามารถทางภาษาของผู้เรียน ผู้วิจัยจึงไม่ทราบว่าผู้เรียนชาวต่างชาติแต่ละกลุ่มมีระดับความสามารถทางภาษาที่ใกล้เคียงกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ ในการวิจัยครั้งต่อไป ถ้าดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้เรียนแยกระดับตามความสามารถทางภาษา ก็จะสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะทางวาทปฏิบัติศาสตร์ของผู้เรียนแต่ละกลุ่มและเห็นแนวโน้มการใช้กลวิธีการขอร้องและรูปประโยคได้อย่างละเอียดมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- เจแปนฟาร์นเดชั่น. (2560). ภาษาญี่ปุ่น อะกิโกะโตะโทะโมะตะจิ 3 ฉบับปรับปรุง. ภาษาและวัฒนธรรม.
ทรงธรรม อินทจักร. (2550). แนวคิดพื้นฐานด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
พัชรพรรณ สุวรรณภู. (2566). การศึกษาสำนวนการขอร้องและการตอบที่พบในการฟังประเภทการโต้ตอบ
ทันทีในข้อสอบวัดระดับภาษาญี่ปุ่น. วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา, 13(2), 93-111.
โยชิโกะ ยามาซากิ และคณะ. (2558). ไดจิ 3 ภาษาญี่ปุ่นขั้นต้น. ภาษาและวัฒนธรรม.
สุนัดดา วิริยา. (2544). การศึกษาการขอร้องในภาษาไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
อาภาภรณ์ เดชวิจารณ์กิจ. (2547). การศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการขอร้องในภาษาญี่ปุ่นและภาษาไทย.
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
3A Corporation. (2560ก). มินนะ โนะ นิชโกะ 3 [2nd Edition]. ภาษาและวัฒนธรรม.
3A Corporation. (2560ข). มินนะ โนะ นิชโกะ 4 [2nd Edition]. ภาษาและวัฒนธรรม.
Blumk-Kulka, S. & Ohlstein, E. (1984). Requests and apologies: A cross-cultural study of
speech act realization patterns (CCSARP). *Applied Linguistics*, 5, 196-214.
Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*.
Cambridge University Press.
Canale, M. (1983). From communicative competence to communicative language pedagogy.
In J. C. Richards & R. W. Schmidt (Eds.), *Language and communication* (pp. 2-14). Longman.
Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second
language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1, 1-47.
Coates, J. (1987). Epistemic modality and spoken discourse. *Transaction of the Philological
Society*, 85(1), 110-131.
Goffman, E. (1955). On face-work: An analysis of ritual elements in social interaction.
Psychiatry, 18, 213-231.
Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. Anchor Books.
Goffman, E. (1971). *The presentation of self in everyday life*. Penguin Books.
Trosborg, A. (1995). *Interlanguage pragmatics: requests, complaints and apologies*. Mouton de
Gruyter.
相原まり子. (2008). 「依頼表現の日中対照研究：相手に応じた表現選択」. 『言語情報科学』, 6, 1-18.
アクドーアン プナル・大浜 るい子. (2008). 「日本人学生とトルコ人学生の依頼行動の分析—相手
配慮の視点から—」 『世界の日本語教育』, 18, 57-72.
荒木美智子. (2008). 『接客業でさすがと言わせる話し方』. 日東書院本社.

- ウィッタヤーパンヤーノン スニサー. (2006). 「日本人とタイ人の「依頼」、「勧誘」行為について—対人関係を維持する方略を中心に—」『三田國文』, 43, 15-34.
- 蒲谷宏. (2005). 「「待遇コミュニケーション」という捉え方」. 『日本語教育通信・国際交流基金』, 52, 14-15.
- グエン ティニユーイー. (2017). 「依頼会話における《雑談部》の展開ストラテジー—ベトナム語と日本語の対照研究の観点から—」『日本語／日本語教育研究』, 8, 199-214.
- 国際交流基金・日本国際教育支援協会. (2010). 『新しい「日本語能力試験」ガイドブック』
<https://www.jlpt.jp/reference/pdf/guidebook1.pdf>
- 佐久川利奈. (2022). 「日本語の語依頼に関する考察—「てもらってもいいですか」を中心に—」. 『創価大学大学院紀要』, 43, 161-184.
- サクンクルー カンズィニー. (2018). 「LINE 会話における依頼の談話展開—日タイ母語場面に着目して—」『人間文化創成科学論叢』, 21, 63-71.
- 清水崇文. (2013). 『中上級学習者のためのブラッシュアップ日本語会話』. スリーエーネットワーク.
- 白川博之. (2009). 『「言いさし文」の研究』. くろしお出版.
- 砂川有里子. (2005). 「ご住所書いてもらっていいですか」. 北原保雄(編)『続弾！問題な日本語何が気になる？どうして気になる？』. 大修館書店.
- ブルフィカル ラーマン. (2017). 「日本語の依頼表現における丁寧度の選択」『日本語・日本文化研修プログラム研修レポート集』, 32, 1-18.
- 辻岡咲子. (2022). 「依頼表現のバリエーションに関する対照社会言語学的研究」. 関西大学大学院文学研究科博士論文.
- 畑中香乃. (2012). 「日本語と中国語の依頼談話における「依頼開始」ストラテジーの考察：サービス・エンカウンター場面に焦点を当てて」. 『ニバタ』, 41, 41-50.
- 中居順子・近藤扶美・鈴木真理子・小野恵久子・荒巻朋子・森井哲也. (2005). 『会話に挑戦！中級前期からの日本語ロールプレイ』. スリーエーネットワーク.
- 永田良太. (2001). 「接続助詞ケドによる言いさし表現の談話展開機能」. 『社会言語学科』, 3(2), 17-26.
- 原沢伊都夫. (2010). 『考えて、解いて、学ぶ日本語教育の文法』. スリーエーネットワーク.
- 夫明美・セナ クワンチラー. (2002). 「タイ人日本語学習者による終助詞「けど」の使用について」. 『語用論研究』, 4, 17-32.
- 堀江 インカピロム プリヤー. (1995). 「依頼表現の対照研究—タイ語の依頼表現—」. 『日本語学』, 14(10), 76-83.
- 村田マルゲティッチ 恵美. (2023). 「日本語の依頼の意味で使われる可能形式の研究—依頼相手との関係による可能形式の違い—」. 『日本大学大学院総合社会情報研究科紀要』, 24(1), 47-56.
- 山岡政紀. (2008). 『発話機能論』. くろしお出版.
- 山岡政紀・牧原功・小野正樹. (2012). 『コミュニケーションと配偶表現—日本語語用論入門—』. 明治書院.
- 李宜真. (2008). 「依頼の言語行動に関する日中語対照研究—ポライトネスの観点から—」. 『東北大学高等教育開発推進センター紀要』, 3, 117-129.
- 盧万才. (2011). 「中国人日本語学習者の依頼表現習得状況の考察—日中対照の視点から—」『麗澤大学紀要』, 92, 185-206.